

Ter dood gegrepen : brieven uit eene groote stad

<https://hdl.handle.net/1874/234437>

mm 10825

TER DOOD GEGREPEN.

BRIEVEN UIT EENE GROOTE STAD

DOOR

C. J. L. RUIJSCH VAN DUGTEREN,

PREDIKANT DER HERVORMDE GEMEENTE

te AXEL.

AXEL,
F. DIELEMAN.
1889.

UB-ZUID

PKE

628

12-56
Bibliotheek
FEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
OEGSTGEEST.

A 17e

2

EDERL. ...
OEGSTGEEST.

TER DOOD GEGREPEN.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3587 1700

V-2-364
Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
DEGSTEEST
PK
628

TER DOOD GEGREPEN.

BRIEVEN UIT EENE GROOTE STAD

DOOR

C. J. L. RUIJSCH VAN DUGTEREN,

PREDIKANT DER HERVORMDE GEMEENTE

te AXEL.

AXEL,
F. DIELEMAN.
1889.

GEDRUKT BIJ F. DIELEMAN, TE AXEL.

WOORD VOORAF.

Dit boekske mijne waarde lezer of lezeres is geschreven vooral met het oog op onze christelijke jongelieden en huisgezinnen, welke hun strijd hebben tegen de verzoeking en beproevingen, veroorzaakt door het gebruik of misbruik van geestrijken drank.

Reeds als jongeling wenschte ik iets dergelijks te schrijven, maar door allerlei redenen werd ik verhinderd werkelijk een begin te maken.

Eindelijk in den voorzomer van 1888 toen D^s. C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA, die vurige apostel en onvermoeide strijder voor het practisch christendom in ons vaderland, veel te klagen had over lauwheid en onverschilligheid, werd mijne vroegere begeerte in mij wakker. Met Gods hulp was ik in betrekkelijk korten tijd met mijn boekske gereed.

Ik was gelukkig onder het schrijven. Zij de lezing u tot rijken zegen.

Met de beste wenschen

Uw Dien.

C. J. L. RUIJSCH VAN DUGTEREN.

NIEUW VENNEP,

Aug. 1888.

Waarde Vriend !

Zooals gij ziet ben ik behouden te X aangekomen. De ijzeren wagen bracht mij met snelle vaart ter bestemder plaats. Het is wel aardig, dat drukke menschenleven buiten de stille woonplaats voor korten tijd eens op te nemen.

Als men alles op reis zoo gadeslaat, dan moet men onwillekeurig zeggen: »wat is de mensch toch een taai, rusteloos en werkzaam schepsel!” Wat al steden door zijne hand gebouwd, wat al wegen met noeste vlijt aangelegd, wat al geheimen met groote inspanning aan de natuur ontworsteld.

En dan dat gewoel bij de groote steden! Het krioelt daar alles als mieren dooreen. Alles loopt en draaft in het zweet van het aangezicht met allerlei onrust en onvoldaanheid in het hart. Die Adamskinderen gevoelen het, dat zij geene koningen, geene kroon-dragers zijn op aarde; zij weten het, dat zij tot den dood zijn gegrepen en over eene eeuw niet meer zullen zijn. Straks gaan de meesten heen om onder tabaksrook en bij couranten-nieuws naar den beker der bedwelming en der vergetelheid te grijpen, ofschoon zij bij dat alles het leven niet zullen vinden, maar eene schrede nader zullen komen tot den dood.

Aan het station te V liep een beschonken huzaar ten spot van allen over het perron, terwijl zijne sabel hem nasleepte.

» Al wederom een gevolg van den sterken drank'', zeide een der medereizigers. Deze deelde vervolgens mede, dat gisteren een oppassend jongeling, die niet gewoon was om te drinken, door zijne vrienden er toe gebracht was, om in ééne teug een bierglas brandewijn te ledigen, en dat deze daarop onmiddellijk een hoogen graad van uitputting en bleekheid van het aangezicht vertoonde, koud werd, bewusteloos in elkander zank en na zeven uur stierf. ¹⁾

Dit treffend geval gaf een ander aanleiding om te vragen: » is het volk niet zedelijk deelgenoot aan zulke euvelheden en jammeren? Wordt er waarlijk genoeg gedaan tot bestrijding der dronkenschap en tot bekeering van dronkaards? Wie geestrijke dranken misbruikt is gewis en zeker tot den dood gegrepen; maar de dronkaard gaat vrij rustig zijn eigen weg. Hem wordt gelegenheid gegeven zijne roes uit te slapen en daarna wordt hij ontslagen, maar aan zijne volkomene genezing of bekeering wordt over het algemeen niet ernstig gedacht. ²⁾

» Waarlijk er is veel goeds in ons dierbaar vaderland. In vele opzichten is het een lust om te leven, als wij aanschouwen wat gedaan wordt voor den lijdenden en bedreigden broeder.

» Onverbeterlijk goed is de brandweer in enkele groote steden ingericht.

» Nacht en dag staat deze gereed om bij het groep van brand

¹⁾ Dr. EDUARD REICH, de oorzaken der ziekten waaraan de mensch lichamelijk en zedelijk kan lijden (Tiel 1868) bladz. 194.

²⁾ Hier en daar vindt de dronkaard eene toevlucht. Zie *vragen des tijds*. Afl. Juni 1884 Mr. H. GOEMAN BORGESIUS: een bezoek aan een dronkaards-asijl. Uitnemend maar beter ware zoo ieder huis, of wel de geheele maatschappij zulk een dronkaards-asijl konde zijn.

uit te rukken, en alles aan te wenden om leven en goed van den naasten te redden.

» Hoe treffend was die bewaring van dat jeugdige meisje, dat op de hoogste verdieping van eene brandende woning nergens een uitweg kon vinden en uitgenoodigd werd om van boven neêr te springen op een groot zeil, dat op straat strak uitgespannen werd gehouden.

» Zij sprong naar beneden; het zeil zwiepte en de jeugdige dochter, ofschoon een weinig zenuwachtig, werd behouden bij den nabij zijnden apotheker ingebracht.

» Niet waar de redding van zulk een menschenkind, dat door de vlammen tot den dood is gegrepen, is een triomf voor het menschenhart?

» Ook verblijden wij ons, als een schip door onvoorzichtigheid of storm in nood verkeert en de mannen, die door de maatschappij tot redding van schipbreukelingen zijn aangesteld de bruischende golven tarten, om in hunne reddingsboot eene schuilplaats te verschaffen aan menschenkinderen, hetzij dan vriend of vijand, die op het wrak in doodsnood verkeerren.

» Gij allen zult wellicht ook met mij denken aan de mannen van het roode kruis. Niet waar? Hoe wonderlijk schoon, ja! hoe moederlijk teeder is alles uitgedacht en voorbereid om, zoo noodig, den gewonden krijgsmakker, die bloedend op het slagveld nederligt in het leven en voor de zijnen te bewaren.

» Die liefde, welke gaarne op den gewonden Turco en Barbaar wordt toegepast, vinden wij ook allerwege geopenbaard in onze ziekenhuizen en krankzinnigengestichten.

» In één woord, als wij dit alles en zooveel meer gadeslaan, dan mogen wij trotsch zijn, om te behooren tot de kinderen der 19e eeuw, dan mogen wij dankbaar zijn, dat de christelijke beschaving zulke heerlijke vruchten heeft afgeworpen.

» Daar waar de mensch in tijdelijke ellende is gedompeld en tot den lichamelijken dood is gegrepen, daar wordt met stoffelijke middelen het uiterste gedaan om hem op te richten en hem staande te houden.

» Gaarne geef ik deze lofspraak aan mijne landgenooten, maar met klem en nadruk spreek ik het uit, dat er voor de slachtoffers van de dronkenschap en de slaven van den sterken drank, die niet minder dan schipbreukelingen en gewonden tot den dood zijn gegrepen, in de verste verte niet gedaan wordt wat mogelijk is.”

Niemand antwoordde, maar op aller aangezicht was te lezen, dat de conscientiekreet van dezen volksvriend hen diep in het hart had gegrepen.

Het pijnlijk stilzwijgen werd weldra door hem zelven weder afgebroken, wjl zijne aandacht werd afgeleid door het geschetter van trompetters en het geroffel van tamboers, die in de open lucht werden onderwezen in het goed gebruik van hun muziekinstrument. Naar hen ziende zag hij tevens een groot vierkant huis met een niet alledaagsch voorkomen. Hij vroeg wat soort huis dat was.

» O!” was het antwoord, » dat is de militaire strafgevangenis.”

» Wel! wel!” riep hij uit, » is dat de militaire strafgevangenis? Als jongeling heb ik daarvan gelezen in een geschrift, dat mij nuttig is geweest, namelijk het boekje van Ds. O. G. HELDRING: » de jenever erger dan de cholera ¹⁾”; daarin werd medegedeeld, dat een ambtenaar van het openbaar ministerie, tevens regent eener militaire strafgevangenis, verklaard heeft, dat onder alle militairen aldaar gevangen, zich niet een enkele bevond wiens misdaad en straf niet het gevolg was van sterken drank.

» Wie weet hoevelen achter die muren worden gevonden, die hun

¹⁾ Pag. 66.

misbruik van sterken drank betreuren, nu zij beroofd zijn van hunne vrijheid en een schoon gedeelte van hunne toekomst hebben verwoest.”

»En daar ginds wordt ook niet weinig geleden door den middelijken of onmiddellijken invloed van het gebruik van geestrijken drank”, — riep een ander — terwijl hij op twee groote gebouwen wees aan de andere zijde, namelijk op het academische ziekenhuis en het militair hospitaal.

»Ongetwijfeld!”, was het antwoord, wetenschap en ervaring verkondigen beide, dat het getal der lijders in ziekenhuizen, hospitalen en krankzinnigengestichten voor $\frac{1}{3}$ minder zoude zijn, wanneer er geene geestrijke dranken werden gedronken.

»Maar helaas! Nederland en Europa willen niet hooren, zij zullen moeten voelen. Christus zelf moet Koning worden. Hij wil dat de zijnen al hunne vijanden zullen overwinnen door het bloed des Lams. Waar dat geschiedt, daar heerscht de H. G. en is Zijne Hoogheid alcohol: Koning — af.—”

De vrijmoedige man ging ons weldra verlaten. Hij droeg eenen blauw-zijden knoop in het knoopsgat van zijnen jas. Zoo als ik vernam was hij een Nederlander, die voor eenige jaren naar *Noord-Amerika* was vertrokken en nu zijn Vaderland eens kwam bezoeken. Onwillekeurig had ik den man lief gekregen. Hij scheen mij een levend Christen, die veel had gedacht en veel had geleden, en toch vol levensmoed zeer goed wist wat hij zeide, als ook wat hij wilde.

Ik deed onderzoek naar de beteekenis van dien blauw-zijden knoop.— Zoo als ik vernam, was deze het herkenningsteeken van hen, die zich verbonden hadden tot geheel-onthouding van alle geestrijke dranken.

Geheel-onthouding! Dat woord greep mij aan. Het wilde mij maar niet loslaten.

Voor mijn persoon — gij weet het — ben ik reeds lang zoo goed

als geheel-onthouder. Maar nu stelde ik mij voor om het beginsel van geheel-onthouding van alle geestrijke dranken onvoorwaardelijk toe te passen in het huisgezin en de maatschappij overal, altijd en voor allen.

Dat denkbeeld had voor mij veel aantrekkelijks. Maar bij eenig nadenken zag ik bergen van zwaarigheden opkomen uit de diepte en dichte drommen van ontelbare tegenstanders op mij aandringen van alle zijden.

Ik doorzag het duidelijk als in een punt des tijds, dat met dien forschen Amerikaan mede te gaan vooreerst een onbegonnen werk was in Nederland. Maar toch het zwaarste moest het zwaarste wegen. De liefde van Christus gaf mij eindelijk moed om voor mij zelve en in mijnen kring allen geestrijken drank vaarwel te zeggen.

Het oog der ergernis moet worden uitgerukt, het jenever-, wijn- en bierglas moet worden terzijde gesteld, indien gij uw broeder daardoor ergert. Het is beter zonder geestrijken drank het Koninkrijk der Hemelen in te gaan en zielen te redden van den dood, dan daarmede anderen aanstoot te geven of tot een valstrik te zijn.

Zoo droomde ik voort toen ik eensklaps voorbij een kerkhof stoomde.

Daar lagen de Adamskinderen uit de groote stad, bedekt met kransen, zuilen en zerken, of wel in een vergeten hoek weggelegd. Daar lagen zij voor het grootste deel reeds overgegaan tot stof der aarde, niets meer dan een dor geraamte, waarin geen oog, geen tong, geen hart, geen maag meer werd gevonden.

Daar lagen zij. Zij rusten om straks te ontwaken en weg te dragen, naar dat in het lichaam geschied is, hetzij goed, hetzij kwaad.

Wie weet hoevelen van die dooden door geestrijke dranken, welke niet *ter eere Gods* werden gebruikt, hun leven verkort, hunne ge-

zondheid bedorven, hun levensgeluk verwoest hebben. Wie weet hoevelen, die als dronkaards gestorven zijn, ontwaken zullen zooals zij gestorven zijn, namelijk smachtende naar brandewijn, ¹⁾ maar niet dorstende naar Jezus. Wie weet hoevelen door hunne drinkgewoonten den H. G. hebben bedroefd, en in den dag der dagen zullen bespeuren, dat de voortdurende genegenheid tot zinnelijke prikkels schade gedaan heeft aan de ontwikkeling van den geestelijken mensch, en aan het dragen van blijvende vrucht, zoodat zij als geloovigen zalig worden, maar niet die heerlijkheid verkrijgen zullen, welke naar de mate hunner gaven en talenten in het liefdehart Gods voor hen was weggelegd.

Gelukkig wie om Jezus wil den dood, die in hem werkt, met Claudius trouwhartig de hand kan drukken als zijn »*Freund Hain*». Wat de mensch is dat predikt het geraamte of beter nog het kruis op Golgotha, waar Jezus den gemirrheden wijn had afgewezen, en dorstende naar het heil van verlorenen en verlaten van God den dood in plaats van zondaren stierf.

Als het leven Christus is dan is het sterven gewin.

De Heiland zelf zij mijn Gids en Leidsman in de groote stad.

Als altijd geheel de uwe.

C.

¹⁾ De l'eau de vie, water des levens.

Amice!

Ik ben hier bij de gastvrije en gulle vrienden geheel te huis. Zoo als gij begrijpt wordt alles uitgedacht om mij het leven aangenaam te maken. Na mij gehoord te hebben vallen zij mij met geene geestrijke dranken lastig. Te zamen drinken wij thee, koffie of chocolade. Wij bevinden er ons goed bij. Waarlijk wij hebben in den huiselijken kring geen spraakwater noodig.

Gansch nuchteren te zijn is in deze drukke stad een iegelijk zeer aan te bevelen. Wie een weinig onbedachtzaam is, loopt ieder oogenblik gevaar onder een rijtuig of tram te geraken, zoo als die beschonken man, welke dezen morgen onder den tram viel en aan beide beenen zoodanig werd gekwetst, dat het allerergste is te vreezen.

Op mijne wandeling was ik nog getuige van de treurige uitwerking van geestrijken drank.

In eene der volkrijke straten zag ik een oploopje onder het volk. Ik naderde om te zien wat daartoe aanleiding gaf. En zie! daar stond de held van den dag.

In het midden zag ik een beschonken man, bloothoofds met verwarde haren, in een blauw boezeroen en op zijne kousen. Daar stond hij als een wezenlooze met rood ontsloken oogen en met geopenden mond uit welken een slijmachtig speeksel langs den ongeschoren kin

vloeide, terwijl hij waggelde van de eene zijde naar de andere als een verlamde aan al zijne leden. De ongelukkige leefde niet, hij werd geleefd.

Op eenigen afstand aan den hoek van eene steeg aanschouwde ik twee vrouwen, zonder twijfel de moeder en het dochttertje, met al de kenteekenen der hevigste aandoening en der folterendste smart in houding en gelaat.

Ik begreep hier alles. Deze man verwoeste den huiselijken vrede en nu reeds in den morgenstond had hij na woordentwist in dolle drift het huis verlaten. Welk een ellende!

Onwillekeurig kwam mij een stille traan in de oogen, als ik eenigermate het lijden van deze menschenkinderen medeleefde.

Het was mij als hoorde ik te midden van eene felbewogene zee den angstigen noodkreet: »een man overboord!» als zag ik in een brandend huis moeder en kind van de buitenwereld afgesneden en tot den dood gegrepen.

Hoe gaarne had ik dien man aan zichzelf willen wedergeven, en met een reuzenarm die ongelukkige vrouwen in veiligheid gebracht.

Ik stond daar voor het oogenblik met onmacht geslagen. Ik kon slechts den blik ten Hemel slaan, waar Hij zit Die een oor heeft, dat alle hulpgeroep van iederen benauwde hoort, als ook een sterken arm, welke machtig is om alle ellendigen te redden.

Maar aan dien Heiland werd door vele omstanders wellicht niet gedacht.

Onwillekeurig dacht ik aan de klacht van KAMPHUIZEN:

Ach! waren alle menschen wijs

En wilden daarbij wel:

Deze aard waar hun een paradijs,

Nu is ze meest een hel!

Een voorsmaak van de hel had die beschonkene reeds nu hier op aarde.

Zoo als ik vernam van een der omstanders had hij vroeg in den morgen uitgeroepen, terwijl hij zich met de vuist op den borst sloeg: »ik moet drinken, anders heb ik geene rust, geene rust!»

De drankduivel heeft hem dan nu rust bezorgd; bij de oude onrust is eene nieuwe gekomen erger dan de voorgaande.

Het was akelig om te zien, hoe die man al zijne krachten inspande om staande te blijven, — maar het mocht hem niet gelukken. Als een zinnelooze verloor hij alle zelfbewustheid en iedere zelfbeheersching, hij slingerde als eene ledepop en viel eindelijk met een doffen slag als een levend lijk ter aarde.

De gerechtsdienaars waren fluks bij de hand om dezen ellendige, die tot iederen dood was gegrepen, als een misdadiger naar het bureau van politie te brengen. Uitnemend goed, als deze vergiftigde daarna aan de zorg van den geneesheer en deze verleide aan de liefde der gemeente wordt toevertrouwd.

Moeder en dochter sloopen als schimmen, als droomenden, als onbestorvene weduwe en wees in stilte weg naar hunne verlatene woning.

Ik ben hen nagevolgd, ik heb met hen korten tijd gesproken en daarna op mijne wandeling gelegenheid gehad een lid der familie, als ook een dienstknecht der gemeente op te wekken, om zich over deze menschenkinderen te ontfermen.

Wie weet!

Maar intusschen heb ik bij vernieuwing de overtuiging verkregen, dat geestrijke drank waarlijk is een water des doods en, zoo als hier, in zedelijken zin den mensch in den mensch verwoest. Als een lijk werd deze beschonkene weggedragen, en aan den rechter overgeleverd.

Reken nu maar op uwe vingers uit, en zeg daarna met mij: het lichaam van dezen man is levend dood, zijn verstand staat stil, zijn hart is gevoelloos, zijn karakter is uitgewischt, als mensch is hij bankroetier; hij is *niet iemand*, maar hij is *iets* geworden. Koning alcohol heerscht in zijn bloed, vermoordt de hersenen en zenuwen, verlamt de spieren en maakt alle zintuigen werkeloos. Onder den invloed van den geestrijken drank is hij van geenerlei waarde als vader van het huisgezin, als arbeider in de maatschappij, als burger in den staat, als lid der kerk. Hij brengt zich zelve en de zijnen tot den bedelstaf ja! tot allerlei verderf op ieder gebied des levens.

Op mijne wandeling viel mijn oog op een huis waaraan een sierlijk bordje was gehecht, waarop met gulden letters stond geschreven: » *Vergunning.* » Neem mij niet kwalijk, dat ik op dat oogenblik er gaarne in roode letters zou hebben willen bijvoegen: tot verkoop van hoogst gevaarlijke dranken of wel van vergift. Een ieder wachte zich voor schade.

Gode bevolen door

t. t.

G.

Geachte Vriend!

Dezen morgen heb ik mij vroegtijdig naar den dierentuin begeven. In het stille morgenuur wenschte ik volop te genieten van de wonderen der schepping en de liefelijkheid der natuur. Het was mij eene wezenlijke behoefte des harten, om dat gewoel in de groote stad een weinig te ontvluchten en eenigen tijd in rustige eenzaamheid geheel mij zelve te zijn.

Ik beklaag die menschen, welke veroordeeld zijn steeds in die drukte en dat gedrang te leven, bij het gebel der trammen en het geraas van karren en wagens. Die drukte is de dood voor ieder degelijk gesprek en voor alle kalm nadenken. Het wonen in eene groote stad heeft niet weinig schaduwzijden, en toch willen de menschen daar zijn te zamenkoppelende en roemdragende op het werk hunner handen.

Een der voordeelen evenwel is, dat op zulke plaatsen tot stand kan worden gebracht, wat elders niet zou kunnen geschieden, zooals bijv. het oprichten en instandhouden van een dierentuin. Nu ik ben de inwoners van deze groote stad recht dankbaar in de gelegenheid gesteld te zijn, zooveel heerlijk genot daar te hebben mogen smaken.

In de stille eenzaamheid werden mij de gedachten vermenigvuldigd. Daar was eene aarde in het klein. Daar liep de heerlijkheid der vijf werelddeelen als in één brandpunt te zamen.

Welk eene verscheidenheid van vormen was hier te aanschouwen en dat alles tevens voortvloeiende uit één grondvorm, uit ééne hoofdgedachte.

Die visschen der zee, die vogelen des Hemels, die viervoetige of vierhandige dieren der aarde waren alle afzonderlijke toonen van eene wonderschoone symfonie en tevens fuge der schepping. Hoe liefelijk en majestueus klonken mij de variatiën op het zeer eenvoudig thema des heelals. Het heerlijk lied der wijsheid, der goedheid en der almacht Gods werd al schooner en schooner, hoe meer ik daarnaar luisterde. De diepte was niet te peilen, de hoogte niet te meten, de volheid niet te vatten. Het was altijd, altijd weder nieuw. ¹⁾

Wie in de schepping rondwandelt en met eenige kennis het inwendige leven, de eigenaardige levenswijze en de uitwendige gestalten der dieren gadeslaat, die roept telkens bewonderend uit: »ja waarlijk alles is goed! De heer schiep in klimmende ontwikkeling visschen, vogelen, viervoetige en kruipende dieren naar hun aard uit het stof der aarde. En ten slotte afzonderlijk en zelfstandig den bezitter, den heerschappijvoerder, den mensch naar zijn beeld en zijne gelijkenis.”

De kameel, dat lastdier der woestijn trok mij o. a. aan. Die stompe poot zoo geschikt om in het zand te loopen; dat forsche lichaam geheel gevormd om centenaars last te dragen; die geschiktheid om zekeren watervoorraad met zich mede te voeren, als ook de soberheid zijner eischen wat het voedsel aangaat; die gewilligheid en getrouwheid jegens zijnen meester — dat alles en zooveel meer maakt dat goede dier tot een lieveling van den Arabier. Dankbaarder en schooner oog zag ik nooit in eenigen dierenkop op aarde, als

¹⁾ Ps. 8, 104, 148, 150. — Het boek Job.

toen ik hem onthaalde op een handvol versch gras, dat hij uit zijn getralied hek niet kon bereiken.

De apen en den ourang-outang bracht ik ook mijn welkomstgroet. Die gasten zijn eene ernstige studie waard. Toen ik hen verliet riep ik hen luide toe: »apen waart gij, apen zijt gij en apen zult gij blijven!» zonder dat zij er evenwel boos om werden.

De slangen opgesloten in glazen kasten kon ik niet voorbijgaan. Ik trof het, dat een prachtig exemplaar wakker was en bijna langs de glazen ruit onmerkbaar voortschoof. Welk eene list en voorzichtigheid in dezen satansknecht. Die spichtige schoongevormde tong was voortdurend in trillende beweging, die kleine schitterende koraalvormige oogen zagen alles aan alle zijden, dat slanke veelkleurige lichaam geelk wonderschoon massief vloeizand, het stond zoo goed als stil en het scheen toch voort te spoeden als de golfjes eener beek.

Die geheimzinnige slang had zeer eenvoudig het voorkomen als ware zij geheel onzijdig, als hield zij zich met niets bezig en toch trok zij onwillekeurig zoo sterk de aandacht, dat men alles vergat om op haar te zien en onafgebroken te blijven staroogen op haar tooverachtige gestalte.

Lach mij gerust uit. Een half uur heeft die slang mij vastgeketend. In dat half uur was zij geen oogenblik stil geweest en nauwlijks eene schrede voortgeschoven.

Ik dacht aan moeder Eva. Ik begreep alles, ik kon haar alles vergeven. Eer dat zij, eenzame en onwaakzame het wist, was zij gestaltelijk los van het verbod en van God, en was zij door de leugen van het in zich zelf goede schepsel Gods een echt Belialsmensch geworden. Ik wil geen steen op haar werpen; ik wil met vader Adam en moeder Eva liever treuren over de zonde, toornen tegen Satan en God verheerlijken, Die zijn Zoon als een leugenaar en

moordenaar, als een lasteraar en oproermaker heeft laten hangen op het hout, opdat Hij Satan zou overwinnen op zijn eigen grondgebied en ons den weg zoude banen tot het Hemelsch paradijs.

Een kortstondigen voorsmaak van die paradijsvreugde genoot ik verder in den sierlijk aangelegden tuin. Wat rijkdom van boomen, planten en gewassen uit alle oorden der aarde. Nog eens wat strenge eenheid bij zooveel rijke verscheidenheid. Alles is hier — om maar iets te noemen min of meer tongvormig en het geheel is een jubellied ter eere van Gods grootheid, goedheid en macht.

En daarbij wat pracht van tinten en kleuren al te maal openbaringen van het wezen Gods! ¹⁾ Dat helder *wit* herinnert aan de heiligheid, dat schitterend *rood* aan de liefde, dat vorstelijk *purper* aan de majesteit en gerechtigheid Gods. Dat *groene* grasperk, die groene boomen verkondigen, dat de hoop, die uit God is nooit zal beschaamd worden. Die *blauwe* hemel, die overal over de aarde is uitgespannen roept ons toe bij dagen en bij nachten: »de trouwe Gods weet van wankelen noch bezwijken.»

Hoe liefelijk schoon was mij dit alles als mensch en christen, terwijl het geheel zich baadde in eene zee van zilver en van goud door het prachtige licht der zonne, het middelpunt onzer met het oog zichtbare schepping, en wel om Jezus wille, den eenigen Middelaar Gods en der menschen, de zonne der gerechtigheid, van wien alle licht komt en door wien wij alles in en buiten ons eerst recht leeren zien en kennen.

Helaas! die wilde dieren waren den mensch vijandig; doornen en distels groeiden er op aarde; de dood velde zijne slachtoffers; het kruis drukte zwaar op alle schouders. Maar zalig wie als een

¹⁾ J. P. LANGE. Vermischte schriften 1840. Erster Band. pag. 1—48. Die Sijmbolik der Farben.

doodsschuldig zondaar in den Heere Jezus, den Gekruisigde geloofd, die aanschouwt aan meidoorn, roos en cactus de geurigste, schoonste en schitterendste bloemen, die weet dat alle dingen hem ten goede zullen medewerken, die jubelt: »dood waar is uw prikkel'', die ziet met het geloofsoog het nieuwe paradijs waar geen slangengift, geene boetetraan, geene stervenssmart meer wezen zal.

De geloovige Christen, mijn beste vriend, die vervuld met de liefde Gods iets smaakt van die Paradijsvreugde der toekomst, behoeft geene natuurlijke prikkels, geene kunstmatige opwinding.

Adam in het Paradijs, de ware en gezonde mensch dronk geen wijn of bier of sterken drank.

Petrus en de Apostelen waren nuchteren op den Pinksterdag. De Nazirëers mochten geen wijn, geen druif, geen rozijn of azijn gebruiken. Zij moesten zich verre houden van alles, wat van den wijnstok kwam. ¹⁾ Geen priester mocht wijn of sterken drank drinken als hij den tempel inging. ²⁾ De priester behoorde steeds de gave te hebben het heilige van het onheilige, het reine van het onreine te kunnen onderscheiden, want door het gebruik van geestrijken drank kan deze spoedig bedorven worden.

Het is ook ongerijmd ja! zondig den nieuwen geestelijken mensch te willen sterken met stoffelijke middelen. Wie zal het zonlicht steunen met eene gasvlam? Wie zal den krachtvollen man uitnoodigen op krukken te loopen, of den jongeling met goede oogen aanraden eenen bril te dragen?

Wie Paradijsvreugde smaakt, wie zijn wandel heeft in Christus in den Hemel, die wachte zich voor prikkels, welke op het zieleleven

¹⁾ Num. 6: 3, 4.

²⁾ Lev. 10: 9.

invloed uitoefenen. ¹⁾ De middellaar des O. V. drinkt in de woestijn geen wijn; de wegbereider van den Messias is geheel-onthouder; de Messias zelf weigert in de beslissende ure den gemirrheden wijn, als hij zijn leven offert, en geeft na zijne opstanding wel brood en visch, maar geene geestrijke dranken aan zijne Apostelen.

De blijdschap in God is zichzelf genoegzaam. Zij zweeft op de wicken des H. Geestes. Al wat aardsch is neemt haar het stofgoud van de vleugels of bindt haar lood aan de voeten. Als de leeuwerik zingt zij haar loflied hoog in de lucht, de zon in het aangezicht.

Maar helaas bij dat loflied des geloofs en der genade wordt de klaagzang der ellende vernomen, welken alle schepsel op aarde doet hooren. Die arme dieren zijn daar ook in hokken opgesloten om der zonde wil. Zij zuchten met alle vleesch reikhalzend naar verlossing! ²⁾ En toch daar is nog iets naïefs en kinderlijks in hun treurzang. Slangen en leeuwen zijn wel om der zonde wil bedorven, maar door geestrijken drank nog niet gekunsteld en onnatuurlijk geworden. Die dieren der aarde, die vogels des hemels, die visschen der zee hebben het voorrecht om geheel-onthouders te zijn en zich in waren *eenvoud* te schikken in het moeielijkste lot. Wie weet hoe wonderlijk schoon het geroep van het zuchtend schepsel nog eens door God zal worden verhoord. ³⁾

Mijn tijd om te vertrekken was gekomen. In feestelijke stemming ging ik heen. Maar vertrekkende viel mijn oog op den muziektempel en het schitterend buffet met allerlei karaffen vol geestrijke dranken,

¹⁾ Spreuken 20: 1. De wijn is een spotter, de sterke drank is woelachtig; al wie daarin dwaalt zal niet wijs zijn. Hos. 4: 11. Hab. 2: 5.

²⁾ Rom. 8: 20—25.

³⁾ Jes. 11. Openb. 21: 5.

terwijl een bediende mij een programma van het aanstaande concert toereikte.

Ik las: *Zondag* avond . . . Juli 188 . . . zal ten gehoor worden gebracht o. a.

Ouverture Freischütz.

Fantaisie uit Robert le Diable.

Potpourri uit den Faust.

Wals van Strauss.

Aria uit de Herodiade.

Kaisermarsch van Wagner.

Een en ander deed mij op dat oogenblik pijnlijk aan. Tot den knecht, zeide ik oogenschijnlijk lezende van het papier: »gedenk den sabbat, gedenk te sterven, gedenk den dood, de opstanding en de wederkomst des Heeren.» — Heengaande, zag ik dat de arme man verbleekte, en dacht ik bij mij zelve: Is dat nu het ware levensgenot op Zondagavond en wel onder het gebruik van allerlei geestrijken en bedwelmenden drank?

De heerlijke musica, die dochter des Hemels kruipt hier door de stof en is dienstmaagd der aarde, terwijl de verkwikkende druif en het voedzame graan hier omgezet zijn in prikkelenden wijn, in koppig bier, in schadelijken drank, en dat op den dag des Heeren.

Welk eene lichtzinnigheid dat Adamskinderen zoo den tijd dooden! Adamskinderen, die als gedoopten geen recht hebben om te leven naar het vleesch, die als zondaars gegrepen zijn tot den lichamelijken, den geestelijken, den eeuwigen dood, die als spotkoningen niet meer als koning door leeuwen en tijgers worden erkend, ja! die in hun zwijmelroes niet hooren, hoe de wormen der aarde in stille mompelen: »gij zijt weldra mijne gewisse prooi en dan wordt gij een geraamte zonder inhoud, geest of leven.»

Welk eene onwaakzaamheid om het vleesch te voeden, terwijl de

vorst der duisternis rondgaat als een brieschende leeuw en schuifelt als eene slang tusschen de bloemen en het geboomte ook van dezen hof.

Welk eene dwaasheid om lichaam en ziel op te vullen met zooveel wat geen nut doet, en des Maandags morgens de werklaak te aanvaarden met een loom hoofd, een mat hart en allerlei ijdele klanken op de lippen, die geene vrucht afwerpen voor het leven en niets nalaten voor de eeuwigheid.

Ik dacht aan het woord van Amos ¹⁾: »wee! den gerusten te Zion, die op het geklank der luit kwinkeleren, en bedenken zich zelve instrumenten der muziek, gelijk David. Die wijn uit schalen drinken en zich zalven met de voortreffelijkste olie, maar bekommeren zich niet over de verbreking van Jozef.”

Ik dacht ook aan het woord van Jesaia ²⁾: »wee! dengenen, die, zich vroeg opmakende in den morgenstond, sterken drank najagen, en vertoeven tot in de schemering, tot dat de wijn hen heeft verhit! En harpen en luiten, trommelen en pijpen, en wijn zijn in hunne maaltijden; maar zij aanschouwen het werk des Heeren niet, en zij zien niet op het maaksel zijner handen. Wee! dengenen die helden zijn om wijn te drinken, en die kloeke mannen zijn om sterken drank te mengen!”

Fac ut valeas!

C.

¹⁾ Hoofdst. 5: 1, 5, 6.

²⁾ Hoofdst. 5: 11, 12 22.

Amice Carissime !

Heb ik ooit het boek van den prediker verstaan, dan is het hier in deze groote stad. Hoe menigmaal zweven mij de woorden op de lippen: ijdelheid der ijdelheden, het is al ijdelheid. Ik meen dat mij dit al zoo veel malen is geschied als deze uitspraak in den prediker wordt gevonden, namelijk 30 maal. Met toepassing op mij zelve dacht ik nu en dan ook aan dat woord: het oog wordt niet verzadigd met zien en het oor wordt niet vervuld van hooren. ¹⁾

Gedeeltelijk voor genoeg en op reis zijn is nu en dan wezenlijk een vermoeiend werk.

In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten ook op reis.

De christen weet dat dit zoo is. Zijn leven is strijd. Hij is pessimist en optimist tevens. Zijn leven is eene woestijn-reize met liefelijke oäsen, en aan het einde na bangen strijd de kroon en het eeuwig jeugdig paradijs.

Vermoeid van het loopen, staan, hooren, zien en denken was het mij aangenaam in het midden der stad eene goede rustplaats te vinden op de studeerkamer van uwe beide neven *Johan* en *Frederik*. Zij studeeren hard voor het laatste gedeelte van hun arts-examen. Het zijn flinke en goed ontwikkelde jongelieden, die, zoo ik vertrouw na volbrachte studie, als officier van gezondheid, de een in *Oost-Indiën*, de ander bij de Ned.-Marine met eer Koning en Vaderland zullen dienen.

Na de gewone welkomstgroeten vroegen zij mij, of ik iets begeerde

¹⁾ Pred. 1: 86.

te nuttigen. Mijn antwoord luidde, dat ik dorst had en gaarne iets verfrisschends wenschte te gebruiken.

»Uitnemend,» riepen zij, »van vruchtensappen zijn wij goed voorzien, maar geestrijke dranken wijn, bier of jenever worden door ons niet geschonken of gedronken, tenzij als geneesmiddel, en wel met groote voorzichtigheid in den hoogsten nood.»

Het verblijdde mij, dat deze kloeke jongelingen geene knechten waren van de heerschende drinkgewoonte en dat ik, als vrij man, in hunne oogen geen zonderling behoefde te schijnen. Maar ik gaf tevens mijne verwondering te kennen, dat zij als studenten en toekomstige militaire-geneesheeren het gebruik van alle bedwelmende dranken hadden vaarwel gezegd.

Zij zagen elkander veelbeteekenend aan en riepen: »dat zullen wij u zeggen. Het is een jaar of drie geleden, dat wij nog de gewoonte hadden, om allerlei spiritualia te gebruiken. Op zekeren dag, toen wij tot ernstige studie geroepen waren, hadden wij 's morgens gebitterd en 's middags na den maaltijd Beiersch bier gedronken. Maar toen wij daarna te zaam aan de studie wilden gaan, stond ons hoofd tot alles, maar niet tot ingespannen arbeid.

»Eensklaps als bij ingeving zagen wij elkander aan, en met een verwijt in de oogen en een bloot op de wangen riepen wij elkander stilzwijgend toe: als wij zoo doorgaan, dan drijven wij naar den afgrond, dan zakken wij voor ons examen, dan worden wij mispunten in de maatschappij en lastposten voor onze ouders, dan zijn wij op dezen weg waarlijk tot den dood gegrepen.

»Frederik stond op. Hij wierp de spiritualia, die wij in huis hadden in den kolenbak, en sloeg de glazen, waaruit hij gedronken had aan stukken en zeide: wij moeten geene ploerten, wij moeten mannen worden.

»Wij hebben met Gods hulp ons voornemen verwezenlijkt. Wij hebben later meer en meer begrepen, dat wij als geneesheeren

voorgangers moeten zijn op den weg van eenvoud, matigheid en zelfbeheersching. Al wat rickt naar verwijfdheid en gebondenheid moet verre van ons zijn. De arts in het leger moet krachtdadig medewerken, dat de bevelhebber soldaten hebbe, waarover hij, als ware het zijn eigen lichaam, gebied kunne voeren. Gezondheid, reinheid van zeden, heilige kalmte, vurige geestdrift, onverdeelde toewijding moet in het leger gevonden worden, en de geneesheer is veelzins de aangewezen man, om dit alles aan te kweeken en te bevorderen, vooral door een goed voorbeeld.

» Wij moeten menschen worden !

» Wij hebben trouw woord gehouden. In alle opzichten is ons dit tot zegen geweest. Schulden hebben wij niet gemaakt; onze kostbare tijd is niet verbeuzeld; ons geweten is niet verontrust bij het naderend examen.”

» Rust uwe geheel-onthouding”, zoo vroeg ik, » op wetenschappelijke gronden ?”

» Voorzeker”, riepen zij uit. » *Experientia docet*. Onze eigene ervaring is reeds de beste leermeesteres; en daarbij durven wij vrijmoedig onzen stelregel wetenschappelijk te verdedigen, namelijk: dat geestrijke dranken voor den gezonden mensch overbodig zijn, *in geen geval behoefte* voor den krachtvollen jongeling. ¹⁾

» Bij onze studiën en in onzen levensstrijd hebben wij geheel-onthouding probatum gevonden.

» Zoo wij vermoeid zijn, dan gaan wij bij tijds rusten, om 's morgens vroeg frisch en versterkt weder te beginnen. En moeten wij een enkele maal een weinig veel van onze krachten vorderen, dan geeft een kop goede koffij opwekking genoeg om voorzichtig door te gaan. Geestrijke dranken zijn in zulke omstandigheden een iegelijk

¹⁾ Dr. G. DELAUNOIS. De ziekten en kwalen van den drinker. Amsterdam A. VAN KLAVEREN, pag. 65.

af te raden. Wij kennen een paar jongelieden, die met een keteltje bisschop zaten te repeteeren. Die uilen zijn beiden gesjeesd.

» Al onze professoren zullen het met ons eens zijn, dat voor verstandelijken, rustigen en volhardenden arbeid alcohol volstrekt geen voedingsmiddel is. ¹⁾

» Voor geniën, dichters en kunstenaars zijn die zinnelijke prikkels ook niet weldadig. Hunne kunstproducten worden onnatuurlijk en overdreven, zoodat zij voor de rechtbank der ware kritiek niet kunnen bestaan, noch door de stem des volks als klassiek worden vereeuwigd. De fijne kenner zal er een wijsmaak en rumgeur aan vinden, en ze bij de eerste kennismaking ter zijde zetten en vergeten.

» De kunstenaar doet zijn lichaamsgestel ook veel kwaad. Hoe moet het teedere zenuwleven en het slanke lichaam van SCHILLER niet geschokt en benadeeld zijn, als hij diep in den nacht opgewonden door champagne op zijne kamer rondliep al zwaaiende met de armen, zooals zichtbaar was aan de schaduw op zijne venstergordijnen!

» MOZART, BURNS, BYRON en vele anderen hebben, door aanhoudend met geestrijken drank hun zenuwstelsel te prikkelen, hunne geestvermogens te veel ingespannen, en zijn daardoor vroegtijdig uit dit leven weggenomen. ²⁾

» De goede God", zoo luidde mijn antwoord, »schenke u een lang en gezegend leven, mijne vrienden! tot blijdschap uwer ouders en tot heil van ons dierbaar vaderland. Gij hebt u flink gedragen door het oog der ergernis uit te rukken en de hand der ergernis af te houwen. Zijt gij er nu niet trotsch op zulk eene macht over u zelve te hebben uitgeoefend?

» Waarom dat?" zeiden zij. » Wij beschouwen onze daad als eene medische kuur. Geheel-onthouding achten wij raadzaam voor

¹⁾ Dr. A. BAER. Der alcoholismus, pag. 103. Berlin 1878.

²⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 103.

ons welbegrepen eigenbelang. En deze is nu door de lange gewoonte niet anders als eene temperamentsdeugd geworden. Wij willen, wij kunnen niet anders.

» Geheel-onthouder te zijn en het goede te doen zijn niet hetzelfde.

» GARIBALDI en ROBESPIERRE dronken niets als water. DEMOSTHENES de welsprekendste redenaar der oudheid, had geen spraakwater noodig, want hij was geheel-onthouder, maar toch wordt van hem verhaald, dat hij, na het slachten van eenen stier, het bloed in een schaal heeft opgevangen, en na hetzelfde opgedronken te hebben dood is nedergevallen.

» Israël in de woestijn dronk wijn noch sterken drank, maar Mozes getuigt van dat volk, waaronder een Korach, Dathan en Abiram oproermakers in kerk en in staat werden gevonden: » ik heb 40 jaar verdriet van u gehad."

» Hoe dit evenwel ook zij, zoo vragen wij toch met alle vrijmoedigheid: wanneer de geheel-onthouder nauwelijks het beloofde land binnenkomt, wat zal dan eenmaal het einde zijn van een ijdel Nabal, een weelderigen Belzazar, een lichtzinnigen Herodes.

» Recht zoo", zeide ik, verblijd dat ik hier met geene Farizëers te doen had, » God vraagt van ons, dat wij ons onthouden zullen van alle vleeschelijke begeerlijkheden en alle werken der duisternis, dat wij heilig, rechtvaardig, Godzalig zullen wandelen voor zijn aangezicht."

Ik groette hen met de belofte nog afscheid te komen nemen voor mijn vertrek.

Met de bede dat het ons gegeven worde ons te onthouden van allen schijn des kwaads

Ubique Semper

Uw getrouwe Vriend.

Waarde Vriend !

Terwijl ik gisteren morgen en middag aanhoudend werd bezig gehouden met velerlei, dat met het hoofddoel van mijn verblijf alhier in betrekking staat, zoo was het mij aangenaam des avonds eene openbare vergadering van de geheel-onthouders-jongelingsvereeniging te mogen bijwonen. Het was mij aangenaam de inwoners van deze groote stad op dit gebied eens rustig te kunnen gadeslaan in de prachtige en goed verlichte spreekzaal.

Ter bestemder tijd trad de spreker op. Eenvoud en goedhartigheid waren uit geheel zijne verschijning te lezen, terwijl zijn voorhoofd, dat als eene rots omhoog ging, mij deed vermoeden, dat ik hier gezonde en vaste spijs zoude ontvangen.

Dr. ADAM, zoo heette de spreker wordt algemeen geroemd als een kundig en menschliefvend geneesheer. Men zegt, dat hij van den stelregel uitgaat: de geneesheer moet trachten geene kranke lichamen, maar zieke menschen te genezen. Hij leest in zijn huisgezin dagelijks Gods woord en bezoekt geregeld de kerk, als zijne praktijk het hem toelaat.

In zijne inleiding begon hij den lof te zingen der hooge vlucht welke de natuurwetenschappen hebben genomen.

Hij zeide o. a.: Wij verheffen ons in de lucht en dalen neder op den bodem der zee; wij volgen in den geest de starren op hunnen loop en aanschouwen door ons mikroskoop de geheime wonderen der

schepping. Door telegraaf en telefoon spreken wij met den verafwezende, en door de stoom verduizendvoudigen wij onze kracht en snelheid te water en te land en op ieder gebied van nijverheid. Den nacht veranderen wij in een dag. Wij verbinden zeeën met zeeën, en herscheppen watervlakten en zandwoestijnen in vruchtbare velden. Wij ontworstelen der natuur hare diepte geheimen en wenden deze aan tot versterking der zwakken, tot genezing der zieken.

God is groot, die den mensch tot dit alles wijsheid en bekwaamheid gaf, ook is Hij goed, als Hij ons zooveel laat vinden en doen.

Ons levensgeluk wordt door dit alles niet weinig verhoogd, ook worden vele nevelen door het ontstoken licht weggevaagd.

De verschijning van een komeet, zoo sprak hij, vervult ons niet meer met angst; van heksenprocessen wordt niets meer vernomen. Maar het licht, dat opgaat over de natuur, als ook de kracht, welke wij verkrijgen om te doen, wat vroeger onmogelijk was, vorderen met noodzakelijkheid, dat er ook wijsheid en liefde zij, om van die kennis en dat vermogen een goed gebruik te maken. Waar deze ontbreken daar ontstaan op groote schaal misbruik en vervalsching. Vooral heeft dit plaats met de geestrijke dranken. Schromelijk toch is het misbruik, dat in onze eeuw van den alcohol werd gemaakt, en vreeselijk ook zijn de verwoestingen, welke door dat misbruik nog worden aangericht.

Geen wonder, dat vooral in *Amerika* en *Engeland* en in ons vaderland vele stemmen opgaan, die beslist geheel-onthouding van alle geestrijke dranken voorschrijven. Ja! ik heb de eer en het voorrecht heden eene spreekbeurt waar te nemen, daartoe uitgenoodigd door eene jongelings-vereeniging, die geheel-onthouding van alle geestrijke dranken als leuze in hare banier geschreven heeft.

Mij dunkt voor deze gemengde schare, die wellicht uit heele en halve voorstanders, maar zonder twijfel ook uit heele en halve

tegenstanders bestaat is het onderwerp mij aan de hand gegeven. En wel de beantwoording der vraag: Is *hunne leuze wetenschappelijk gerechtvaardigd, is geheel-onthouding met een rein geweten aan te bevelen?*

Hierop is mijn eenvoudig en vrijmoedig antwoord:

- 1°. Het *gebruik* van alcoholische dranken is niet noodzakelijk.
- 2°. Integendeel het gebruik is hoogst gevaarlijk, het leidt tot gewoonte, het voert tot *misbruik*.
- 3°. Het *misbruik* is erger dan de *lichamelijke dood*.

1°. Als ik zeg (zoo ging de bescheiden man voort, die geen schitterend redenaar was, maar onwederstaanbaar boeide door iets kinderlijks en naïefs, dat over geheel zijn wezen was uitgespreid) het *gebruik* van alcoholische dranken is niet *noodzakelijk*, dan weet ik, dat gij allen mij begrijpt, als ook, dat niet allen mij welwillend zullen bijvallen.

Gij begrijpt allen wat ik met alcoholische dranken bedoel. Dat zijn dranken, die niet onmiddellijk, gelijk het water en de ongegiste vruchtensappen door God zijn gegeven, maar die door menschelijke kunst door laten gisten, door brouwen of stoken verkregen worden. Zooals de wijn, het bier, de jenever, de brandewijn, rum, cognac, kummel, absinth, whisky en allerlei bedwelmende likeuren.

Al deze dranken worden alcoholisch genoemd, omdat zij behalve zekere hoeveelheid water en andere bestanddeelen ook alcohol of wijngeest bevatten. Deze alcohol is eene lichte vloeistof, die in meerdere of mindere mate in al onze kunstdranken gevonden wordt en eene bedwelmende en dronkenmakende kracht bezit.

Dit verstaat gij allen, maar niet allen zult gij toestemmen, dat het gebruik van deze alcoholische dranken niet *noodzakelijk* is.

Ik weet, dat er menschen gevonden worden, welke meenen, dat deze dranken de spijsvertering bevorderen, dat zij een weldaad zijn bij zwaren arbeid en bij uitputting na groote krachtsinspanning.

Ik weet, dat er zijn, die deze dranken hoog ophemelen, omdat zij eene aangename opgewekte stemming geven in het gezellige leven, en een blijmoedig weltevreden zelfgevoel bij den mensch verwekken.

Ik weet, dat er zijn, die roepen, dat daaraan te tornen een onbegonnen werk is. Het gebruik is algemeen in het volksleven ingedrongen, en vaders zoowel als zonen eene tweede natuur geworden. IJdel is het pogen, om eene geliefkoosde gewoonte uit te roeien, welke in alle standen der maatschappij is doorgedrongen.

Die bezwaren, wij erkennen het, zijn niet gering. Het is geene kleinigheid eene verouderde volkskwaal, welke bijna alle leden der maatschappij heeft aangetast, te willen genezen. Terwijl er ook zijn, die met het glas in de eene en den Bijbel in de andere hand u komen verzekeren: dat zij vrijheid hebben alles te drinken ter eere Gods.

Wat nu deze bezwaren betreft, zoo schroom ik niet te beginnen met de verklaring af te leggen: dat *alcoholische dranken de spijsvertering niet bevorderen*. Onze beroemde hoogleeraar Dr. F. C. DONDERS getuigt: »Elke druppel alcohol is voor den mensch vergif.” En zijn onvergetelijke ambtgenoot Prof. J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK vraagt naar aanleiding van deze woorden: Hoe zou nu eene zekere dosis vergif ooit goed zijn voor den gezonden mensch en de spijsvertering kunnen bevorderen? ¹⁾

Wanneer dit waar ware, dan zoude de dronkaard een ontzaggelijke vraat moeten zijn; wat hij wezenlijk niet is en ook niet zijn kan. De spijsvertering van den onmatige is slecht. Bier en wijn zelfs met mate gebruikt vertragen de spijsvertering merkbaar en brengen daarin stoornis te weeg. ²⁾

¹⁾ Prof. J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK. Voorlezing over den invloed van sterken drank op het lichaam. Utrecht 1850, pag. 11.

²⁾ Prof. G. BUNGE. De alcohol-kwestie in het licht der wetenschap. Amsterdam 1887, pag. 12.

Dit is zeer begrijpelijk. Met eigen oogen zelfs kunt gij u daarvan overtuigen.

Het is mogelijk om in een glas kunstmatig de spijsvertering te bewerkstelligen, even goed als dit in de maag zelve geschied.

Het maagsap vooral verteert de spijs. Welnu kunstmatig maagsap kan verkregen worden door $\frac{1}{4}$ van het slijmvlies van de maag van een kalf te nemen, dit in water uit te trekken en daarbij eene zeer geringe hoeveelheid azijnzuur en zeezoutzuur te voegen. Men verkrijgt dan het zoogenaamde stremsel der boeren, waardoor zij de melk doen stollen, even als dit in het levende lichaam in de maag geschiedt.

Indien wij nu dit maagsap in een glas doen met eiwit of vleesch en eene geringe hoeveelheid zuur, en dit aan eenen warmtegraad blootstellen, welke dien van het levend lichaam evenaart, dan kunt gij zien, dat gekookt eiwit of vleesch weldra zal verteren, terwijl gelijke hoeveelheid maagsap en gestold ei waarbij eenigen sterken drank is gevoegd onveranderd zal blijven. ¹⁾

Overtuigend blijkt het ons, dat de sterke drank de spijsvertering niet kan bevorderen, integendeel hij vertraagt de spijsvertering en houdt haar tegen.

Het eigenaardig beginsel in het maagsap, hetwelk de spijsvertering zoozeer bevordert is eene stof, welke men *pepsine* pleegt te noemen. Sterke drank stolt deze stof en verhindert hare verdere omzetting, en dus ook de oplossende werking van dit beginsel in het maagsap.

Zoo werkt de sterke drank niet alleen nadeelig op het maagsap en de spijsvertering, maar deze maakt daarbij ook vele voedsels

¹⁾ Glazen met eiwit, maagsap en brandewijn, die bijna 20 uren aan bloedwarmte waren blootgesteld geweest werden vertoond, en ook met eiwit en maagsap *zonder* brandewijn. Bij de eersten was het eiwit nagenoeg onveranderd, bij de laatsten was dit geheel verteerd.

ongeschikter voor de oplossing en dus zwaarder te verteren. ¹⁾ Voegt gij bij vloeibaar eiwit sterken drank, dan wordt dit gestold en dus moeilijker verteerbaar.

Bevorderaar van de spijsvertering is de alcohol niet, ook geen *hersteller van de krachten* bij zwaren arbeid of bij uitputting na groote krachtsinspanning.

Alcohol is geen voedingsmiddel, dat versterkt, maar een prikkel die tijdelijk opwekt en werkt gelijk de zweep op het paard en de pook op den haard.

Het afgetobde, opgejaagde paard verkrijgt geene nieuwe krachten door den zweeps slag, maar valt straks dood neder, of is voor den volgende dag geheel bedorven. De opgepookte haard flinkt tijdelijk op, om des te spoediger uitgedoofde sintels over te laten.

Bij zwaren arbeid drinke men goede koffij met een ei of wel bouillon. Bij groote uitputting neme men rust ²⁾, men bidde tot God ³⁾ en roepe — zoo noodig — den geneesheer.

Van die *aangename en opgewekte stemming in het gezellige leven* zullen wij niet veel spreken. Het smart ons, dat er menschen zijn, wier hart zoo arm en wier hoofd zoo ledig is, dat zij kunstmiddelen noodig hebben, om het hart warm en den tong los te maken. Woorden en daden, welke door deze middelen verkregen worden, zijn even vluchtig als een roos en ijdel als eene lentebloem. Zij laten niets na voor het hoogere leven.

Het beroep op het *gevoel van zelfbehagen*, dat door het gebruik van alcohol gewekt wordt, is dan ook het werk van een advocaat in kwade zaken.

Salomo noemt den wijn een spotter.

¹⁾ Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK t. a. p. pag. 11.

²⁾ Prof. MILLER. Alcohol. Zijne plaats en zijn vermogen. Pag. 102.

³⁾ Jes. 40: 29—31.

Ja! waarlijk! Hij is een bedrieger, een vleier, een grootspreker. Hij doet een lediglooper, die zich verveelt, zich zelven een bewijs geven van goed gedrag, van een groot, een edel en voornaam persoon te zijn. Hij geeft den lafaard de inbeelding wezenlijk een held te zijn. Ongelukkig de mensch wiens ziel zit in het glas, hij kan geen echte christen zijn. ¹⁾

Wie christen wenscht te zijn stoorde zich dan ook niet aan de gebruiken in het volksleven, aan de macht van eene slechte gewoonte. Hij behoort de wereld niet na te volgen. Als bederfwerend zout moet hij in de wereld optreden en toezien, dat zijn zout niet smakeloos wordt.

Maar de *Bijbel* zal men zeggen, die is toch wel tegen de geheel-onthouding.

Wij lezen in het O. T. van wijn en sterke dranken, die dronken makende kracht bezaten. Denkt maar aan Nabal en zoovele anderen.

Voorzeker! dit is niet te loochenen. Maar laat ons wel onderscheiden.

Vooreerst stond de wijn van den ouden tijd niet gelijk met de vervalschte wijnen van onze eeuw. De distilleerkunst, welke in de 9de eeuw onzer jaartelling eerst is uitgevonden, verstonden de ouden niet. Zij wisten uit aardappelen geen foeselolie en uit zaagsel geen houtgeest te bereiden, en hunne broeders daarmede letterlijk te vermoorden. Deze kunst doet nu zulke groote wonderen, dat er vaten wijn worden gemaakt en gedronken, welke vergiftigd zijn door allerlei alcoholische vochten en waarin geen drup druivensap wordt gevonden. ²⁾

De sterke dranken waren alzoo geen rum, jenever of brandewijn, want deze dranken kende men toen nog niet, maar waren dadel palmwijn of egyptische gerstewijn. ³⁾

¹⁾ Prof. PRUIJS VAN DER HOEVEN.

²⁾ P. J. VAN ELDIK THIEME. *Wijn*. Eigenhaard 1887, pag. 286, 296, 298.

³⁾ K. F. KEIL. *Handboek der Bijb. archeologie*. Utrecht 1860, pag. 500.

Daarbij dronken zij den wijn niet onvermengd. Wie dat deed heette een dronkaard. De ouden waren gewoon voor $\frac{3}{4}$ of $\frac{3}{5}$ hunnen wijn met water te vermengen.

Ik ben geen Godegeleerde, maar het O. T. baart mij op dit gebied overigens niet de geringste moeite. Voor ons, als Christenen, zijn de Israëlitische spijswetten opgeheven. Christus-zelf is het einde van geheel het O. T., en hij zegt: Mijn vleesch is waarlijk spijs en mijn bloed is waarlijk drank. ¹⁾ Wie als mensch en zondaar waarlijk dorst en hongert, die vinde in Christus alles. Hij zelf, Hij geheel, Hij alleen is Leidsman in alles ook op dit gebied. Dit is des Vaders wil. En deze roept ons van den Hemel toe: » Hoort Hem ! »

Deze Jezus kwam als jood den joden alles wordende, opdat Hij eenigen winnen mocht. Hij zorgde te Kana ²⁾ naar joodsche levensbehoefte voor wijn en vierde paaschfeest als Jood met zijne Apostelen. ³⁾

Toen de Bruidegom op aarde was moesten de Apostelen met Hem eten en drinken. Maar als Hij heengegaan was dan zouden zij vasten, dan zouden zij in en door Hem eten en drinken.

Na zijne opstanding is Hij-zelf hunne blijdschap, hun leven geworden en heeft Hij den H. Geest gegeven, die in *alle* waarheid zoude

¹⁾ Joh. 6: 55.

²⁾ Was de wijn te Kana niet ongegist, gelijk de wijn waarvan wij lezen Gen. 40: 11?

³⁾ Londens opperrabijn, de geleerde Dr. ADLER, verklaarde in eene vergadering van geneesheeren en scheikundigen, dat de rechtzinnige Israelieten altijd bij voorkeur ongegist en wijn hebben gebruikt, en dat in elk geval nooit andere Paaschwijn wordt gebezigd, dan die kerkelijk onderzocht geheel zuiver druivensap bevat en afgeleverd in van het kerkelijk zegel voorziene flesschen.

leiden en in de eerste plaats liefde, blijdschap, vrede en ten slotte ook matigheid zoude geven. ¹⁾

En wat nu heeft de Heiland door den H. Geest aan zijne Apostelen geleerd aangaande wijn en sterke dranken?

Wel in het N. T. worden de sterke dranken eenvoudig doodgezwegen. En over wijn is er o! zoo weinig te vinden. Wij lezen o. a. Rom. 14: 21. Het is goed geen wijn te drinken als uw broeder daarin zwak is.

Efez. 5: 18. Wordt niet dronken in wijn.

1 Tim. 3: 3; Tit. 1: 7. Een opziener moet zijn niet genegen tot den wijn.

1 Tim. 3: 8; Tit. 2: 3. De diakenen en de oude vrouwen moeten zich niet tot veel wijns begeben.

Terwijl Timotheus (1 Tim. 5: 32) wordt aangeraden een weinig wijns in zijn water te doen om zijne maag en zijne menigvuldige zwakheden.

Timotheus dronk alzoo geregeld niets als water. Hij was dus feitelijk geheel-onthouder.

Een wijndrinkend Apostel, die roemt in het kruis van Christus en waarlijk vervuld is des H. Geestes is mij dan ook oprecht gesproken zedelijk ondenkbaar.

Met een rein wetenschappelijk geweten en met den Bijbel in de hand mogen wij dus aannemen, dat het gebruik van alcoholische dranken niet noodzakelijk is voor den gezonden mensch. Van den Heer zelf kunnen wij gewis en zeker volkomen vrijheid verkrijgen om ons van alle geestrijke dranken te onthouden.

¹⁾ Gal. 5: 22.

Alcohol is niet noodig voor onze gezondheid of voor onze zaligheid. ¹⁾

De Rechabiten werden door God beloond met een Messiaanschen zegen, omdat zij gehoorzaam aan hun vader weigerden in groote verzoeking wijn te drinken. ²⁾

Toen God zelf de Leidsman was voor zijn volk Israël, toen heeft dat volk, dat in Egypte het Pascha gegeten had, in de woestijn

¹⁾ Prof. G. BUNGE. De alcohol-kwestie in het licht der wetenschap pag. 2. Er is niet de minste grond om wetenschappelijk vast te stellen, dat alcohol als wekker van kracht ons spiervaatstelsel of onze zenuwcellen in iets ten goede komt.

²⁾ Jerem. 35. Spreuken 31: 4, 5. Lezen wij ook: Het komt der Koningen niet toe, O Lemuël! wijn te drinken, en der Prinsen, sterken drank te begeeren; opdat hij niet drinke, en het gezette vergeete, en de rechtzaak van alle verdrukten verandere.

De kantteekenaars op de statenvertaling voegen eigenwillig bij: „het komt niet toe etc.”: — „te weten *onmatelijk*.” De oude Joden lazen eenvoudig wat er stond. Immers moesten de 71 raadsheeren van de Sanhedrin zich op straffe van ontzetting van hunnen post, van alle gebruik van wijn of ander geestrijk vocht ten strengste onthouden. (Dr. H. M. DUPARC. Het gebruik en misbruik der geestrijke dranken, pag. 156.)

Hier schijnt het Germaansch instinct, dat door de wijn- en bierdrinkende voorvaderen eeuwen lang bedorven is, in botsing te komen met het meer reine semitische instinct.

Opmerking verdient wat Prof. G. BUNGE t. a. p. schrijft pag. 25, 26: Algemeen wordt erkend, dat de nuchterheid en de matigheid van het semitische ras een der sterkste wapenen is, waardoor zij tegenover Europa's volken machtig blijven. Zal het verzet en de strijd der antisemieten iets beteekenen, dan moeten zij beginnen het verfoeielijke en walgelijke bierzuipen na te laten.

Ook schrijft Dr. EDUARD REICH t. a. p. pag. 188. Dat het onmatig genot van zwaar bier nadeelig is, ziet men hoofdzakelijk in Gotha, Coburg en Beijeren; daar heeft het bier de zucht naar hoogere belangen volkomen vernietigd.

niets als water gedronken. ¹⁾ Ware dat geschied op dezen dag in deze groote stad, dan zou niet weinig kwaad zijn voorkomen. (Toen hij dit zeide fonkelden zijne zachte blauwe oogen en verhieft zich met fierheid zijne breede en door de jaren eenigzins gebogene gestalte). — Hij vervolgde: Toen ik mij herwaarts begaf, zag ik een oploop van menschen. Ik vroeg wat er gaande was. Het antwoord luidde: een matroos in beschonken toestand is zijne muts, die in het water was gevallen, nagesprongen en verdronken. ²⁾

Ontzettend! Tusschen hem en den dood was alzoo moedwillig wezenlijk maar ééne schrede. Onvrijwillig werd hier feitelijk zelfmoord gepleegd. Met eene verwensching op de lippen werd een beschonken mensch eensklaps voor zijnen Rechter gedagvaard, om voor die Hoogste Rechtbank wellicht te verstommen.

Straks wordt het lijk uit de diepte opgehaald. De officier van gezondheid zal lijkschouwing houden. De familieleden zullen worden opgeroepen. De moeder, wellicht eene weduwe, zal staan bij het lijk van haren zoon, dien zij zoogde met hare borsten en troetelde op haren schoot. Broeders en zusters zullen jammeren over de vernietiging van een veelbelovend leven, over de schandvlekking van hun goeden naam. De herbergier zal het hooren: de man dien gij hebt gediend met uwe verlamrende ³⁾ en dolmakende dranken (jenever, wijn en bier) is dansende den eeuwigen afgrond ingesprongen. De Minister van Marine zal het rapport ontvangen,

¹⁾ Deut. 29: 5, 6.

²⁾ Utrechtsch dagblad 5 Juni 1888.

³⁾ De met de uiterste zorg door velen genomen proeven stellen ons in staat, om het als eene wetenschappelijke waarheid uit te spreken, dat alle werkingen van den alcohol, waaraan men in het gewone leven een opwekkend karakter toeschrijft, in den grond slechts verlammingverschijnselen zijn. Prof. G. BUNGE t. a. p. pag. 3, 4.

dat een Nederlandsch zeesoldaat vergunning had van de regeering, om alcoholische dranken te drinken, en dat hij in uniform daardoor als een dwaas met een sprong zijn levensdraad heeft afgebroken en daarna als een ezel begraven is zonder militaire eer.

Wel mijn vriend! Deze woorden vielen als hamerslagen op ons neder. Alles luisterde met ingehouden adem. Het waren woorden uit het hart, en dat hart maakte den eenvoudigen man waarlijk welsprekend.

Hij wilde er nog meer bijvoegen. Maar eensklaps werd hij door iemand aangesproken, en na eene wijle dezen te hebben aangehoord, zeide hij op weemoedigen toon: »Mijne Heeren! ik moet eindigen. Mijne hulp wordt aan de overzijde ingeroepen, waar een beschonken zoon zijn ouden vader met een mes doodelijk heeft verwond.

»Morgen avond D. V. op hetzelfde uur het vervolg mijner toespraak.»

Nu het vervolg hoop ik u mede te deelen.

Steeds uwe u toegenegen vriend

C.

P. S. Ik heb ten geschenke ontvangen: *Sir Jaspers verhoor*. Zedeprint naar het Engelsch van S. C. HALL door C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA. Amsterdam. L. J. ECKEL. Als ik te huis kom moet gij het zien en lezen. Het is prachtig.

Waarde Vriend!

Ter bestemder ure zat ik weder onder het gehoor van Dr. ADAM om het laatste gedeelte van zijne toespraak te hooren.

Mijne Heeren! — zoo begon hij. Ik heb u gisteren aangetoond, dat alcoholische dranken voor gezonde menschen niet noodzakelijk zijn. Van ganscher harte beaam ik de uitspraak van Dr. FRANK HAMILTON in betrekking tot het leger van Amerika's vereenigde staten: wie onbevooroordeeld let op de lessen der ervaring, kan niet anders dan ten volle overtuigd zijn, dat het gebruiken van alcohol door gezonde personen in niet één geval voor hen eenige nuttigheid heeft. Op den regel laten wij geene enkele uitzondering toe. Geen koude, hitte of regen wettigt het gebruik van alcohol, en wie tot daartoe drinkers waren, zullen er niet dan voordeel bij hebben, wanneer hun als soldaten alle drankgebruik ontzegd wordt. ¹⁾

Dr. G. DELAUNOIS zegt volkomen naar waarheid ²⁾: » *de alcohol is niet noodig voor den gezonden mensch.* » Dit is eene onbetwistbare waarheid, waarvoor het bewijs reeds lang geleverd is. Er bestaat eene stad, waar men noch wijn, noch bier, noch likeuren drinkt. Deze stad ligt in den Staat *Vermont*, grenzende aan dien van *New-York*. Zij heet *St. Johnsbury*. De brandewijn, het bier, de wijn worden er zorgvuldig achter slot gehouden. Hun gewone drank is water,

¹⁾ Prof. G. BUNGE t. a. p. pag. 8.

²⁾ t. a. p. pag. 65.

hun hartstocht thee. De bevolking is proper, goed gehuisvest en gevoed. De kinderen zijn goed gekleed en zien er frisch en gezond uit.

Dit alles is te danken aan de toepassing van de wet, die den verkoop van sterke dranken verbiedt.

Ontelbare proeven zijn genomen met ploegen van arbeiders, welke eene gelijke taak moesten volbrengen, terwijl aan de eene ploeg alle sterke drank werd onthouden en aan de andere eene bepaalde hoeveelheid daarvan werd uitgereikt. Wiskundig werd bewezen, dat de hoeveelheid verrichte arbeid van de onthouders veel aanzienlijker was dan van hen, die een matig gebruik van sterken drank maakten.¹⁾

2°. Wij herhalen dus, het gebruik van geestrijke dranken is in geen enkel geval voor eenig mensch noodig.

a. Integendeel dit is *hoogst gevaarlijk*.

De alcohol is slechts iets stoffelijks en werkt slechts opwindend of wel verlammend op den mensch.

Het gebruik geeft geen verstand of wijsheid, geene zedelijkheid of Godsvrucht, geene zelfkennis of zelfbeheersching, geen rijkdom, welvaart of kracht. Op den bodem van het wijn-, bier- of jeneverglas kunt gij van dat alles niets vinden. Het gebruik vraagt eene uitgave van geldelijk vermogen, schenkt aan het lichaam een stoffelijken en zeer *bedriegelijken* prikkel en wekt op alles wat daar zinnelijk is in den mensch. Bij het gebruik is er geen winst van datgene, wat hem waarlijk tot mensch maakt, maar wel van datgene wat hem tot dier maakt.

Geen wonder, dat het overvloedig gebruik op allerlei feestdagen soms ontzaggenlijke gevolgen kan hebben.

¹⁾ Dr. DELAUNOIS t. a. p. pag. 66. Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK t. a. p. pag. 38, 39.

Wie zal de onheilen opsommen door de praatzieke, lasterende, snoevende tong veroorzaakt, welke door alcohol is ontbreideld en eindelijk is gaan doorslaan?

Wie zal ze tellen de jongedochters en de jongelingen, die door onbedachtzaam en roekeloos gebruik op den weg des verderfs zijn gebracht, tot een diepen val zijn gekomen, of een liefdeband hebben aangeknoopt, welke is gaan knellen als een juk aan slaven opgelegd?

Volgens eene overlevering in den *Talmud* zou de satan, toen Noach den eersten wijuberg geplant had, den wijnstok met het bloed van een schaap, eenen leeuw en een zwijn gemest hebben, welke dieren hij na elkanderen over den wijnstok geslacht had. De kracht van het bloed drong er door heen en komt nog in deszelfs gewas te voorschijn. Wanneer de mensch *een* beker wijn drinkt, zoo is hij zacht en vriendelijk als een lam. Drinkt hij daarvan *twee*, dan wordt hij moedig als een leeuw en trotseert alles. Drinkt hij nog *meer*, zoo verliest hij zijn verstand en wentelt zich tevens gelijk een zwijn in het slijk. Het is daarom dat de wijzen zeggen: »wanneer te veel wijn gedronken wordt is het verstand verloren.”¹⁾

b. Te veel wordt lichtelijk gedronken door den gebruiker. Daarom is ieder gebruik gevaarlijk, het *voert* zoo lichtelijk tot *gewoonte om te drinken*.

¹⁾ Zie Dr. DUPARC t. a. p. pag. 95.

De oude Romeinen zeiden ook: welk een schouwspel vertoont ons een dronken mensch? Een onzer evenmensen, die allereerst zich verhoogvaardigt als een pauw, — die daarna grimassen maakt als een aap, — die iets later zich als een leeuw opzet en woedt en — die eindigt met zich als een zwijn in het slijk te wentelen. — Zie JOSEPH LIVESSEY's woord over moutdranken vertaald en toegelicht door J. F. BEIJNEN, Gep^d. Kapitein-ingenieur pag. 110. Utrecht 1886, C. H. E. BREIJER.

Wie geestrijken drank gebruikt kan er toe komen daarin smaak te verkrijgen en ze begeerlijk te vinden.

Wie belust is op alcoholische dranken is geestelijk bedorven, hij kan niet recht meer bidden: leid mij niet in verzoeking. Zijne onheilige genegenheid brengt hem voortdurend in verzoeking.

Zulk een genegene tot den alcohol is gelijk aan een mensch, die gedachteloos in een bootje op de snelvlietende Niagara voortdrijft. Hij wordt door den stroom al sneller en sneller medegesleept. Als hij niet spoedig aan wal stapt, dan wordt hij door den vloed voortgezogen naar den bruischenden afgrond, dan is zijn val onvermijdelijk.

Aan het gebruik van alcohol is eene noodlottige climax verbonden. Wie heden voldoende heeft aan een teug, die vraagt telkens al meer en meer.

De mensch, die gewoon is dagelijks iets te gebruiken, is gelijk aan hem, die in de loterij speelt. Hij moet alle klassen doorloopen en meer bijpassen, wil hij volhouden. Het eindigen wordt moeielijk. De inzet wordt al hooger en hooger, om aan het slot te vinden — hier gewis en zeker — *een niet*: zoo nog maar een *niet*. — Bij iedere teug wordt hij niet armer aan allerlei levensgoederen, ai! neen! hij verliest meer en meer *zich zelven*.

De scherpzinnige Japanners zeggen dit recht duidelijk in een spreekwoord: eerst neemt de man een borrel, dan neemt de borrel een borrel en daarna neemt de borrel den man. ¹⁾

c. Ja! zoo is het. Gebruik voert tot gewoonte en *gewoonte leidt tot misbruik, tot slavernij*.

De stille huisselijke genoogens verliezen voor den genegene tot den alcohol de oude aantrekkingskracht. Het bedehuis waar reinheid des

¹⁾ Zie ook Dr. B. W. RICHARDSON. Volksonderwijs over alcohol. Amsterdam, bij H. W. MOOR, 1879, pag. 135, 136.

harten wordt gezocht en gevonden wordt allengs schaarscher bezocht. Men zoekt drinkgelegenheden, men maakt feesten ook des Zondags. Het drinken wordt een roem. Men drinkt tegen elkander op. Onmerkbaar wordt de drinker geboren. Op alle uren van den dag wordt weldra de beker der ijdelheid en der ongerechtigheid welkom geheeten. De onmatige wordt eindelijk een dronkaard, die zich lichamelijk ja! soms zedelijk bedrinken moet.

Het ontzenuwde en verslapt lichaam van den ontnuchterde vraagt nieuwe prikkels, om wederom een weinig bruikbaar te zijn. Het geweten van den ongelukkige, dat kermt en schreeuwt over velerlei ellende in en buiten hem, vraagt naar rust, — rust, welke hij in zijne satansche begoocheling alleen meent te kunnen vinden in vernieuwde en verhoogde bedwelming en verlamming door geestrijken drank.

Arme dronkaard! Als God hem niet genadig is speelt hij zijn persoonlijk leven gewis en zeker uit.

3o. Zijn misbruik van geestrijke dranken is waarlijk *erger dan de dood*. Lichamelijk, zedelijk, huiselijk, maatschappelijk, kerkelijk, godsdienstig ja! ten slotte persoonlijk is hij aan alle verderf en ellende blootgesteld. De onbekeerde dronkaard is aan den laatsten eindpaal van zijn ijdel en menschelijk eene *ruïne*! Eene ruïne van het schoonste wonderstuk en den heerlijksten tempel.

Iedere natuuronderzoeker, die met een geestelijk oog het scheppingswerk Gods gadeslaat en al meer en meer de gedachten van den schepper, welke in de schepselen opgesloten zijn, zoekt na te denken, zal *overal* met aanbiddende bewondering stilstaan, vooral ook tegenover het zamenstel en het leven van het menschelijk lichaam.

Al staat hij tegenover een menschelijk geraamte, en hij denkt na, hoeveel liefde, wijsheid, voorzichtigheid, spaarzaamheid, eenvoud en scheppende wondermacht in de afzonderlijke deelen en in het

geheel is ten toon gespreid, dan acht hij dat geraamte, zooals het langzaam geworden en eindelijk bij voortdurende verandering alzoo gebleven is, oneindig hooger dan de kunstwerken der menschen.

Ja! waarlijk een geraamte is voor den man der ware wetenschap geen dor en doodsche gebeente. In dat geraamte leeft een geest; dat geraamte getuigt en spreekt ja! het jubelt een geheimzinnig loflied op de diepte van Gods wezen, op de gerechtigheid van Gods troon, op zijne herscheppende genade in Christus. Dat geraamte heeft eene ondoorgrondelijke geschiedenis in het verledene, een welsprekend bestaan voor het heden en eene grootsche verwachting voor de toekomst. Men moet mannen gekend hebben als Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK en Prof. JAN VAN DER HOEVEN om te begrijpen, hoe iemand, grijs geworden als onderzoeker der natuur, met den geestdrift van den jongeling tegenover een geraamte eerbiedig kan uitroepen: »Ziedaar het schoonste kunstgewrocht op aarde.»

Mijne Heeren! de beenderen spreken, dat de aarde zwijge! — (Toen hij dit zijde meende ik iets vochtigs te zien in zijne oogen en zekere trilling waar te nemen in zijne stem.)

Maar hij vervolgde: — Wanneer die beenderen reeds zoovele kostbare schatten en wonderen bevatten, wat moeten wij dan niet getuigen van het geheele menschelijke lichaam, dat leeft.

Ach! welk eene heiligschennis om dit door de zonde min of meer te verderven! Welk een misdaad om dit roekeloos te verwoesten, terwijl alles in de schepping wenscht voort te bestaan en zich zoekt voort te planten.

De onmatige maakt zich als mensch schuldig aan eenen langzamen, volslagenen zelfmoord. Zoo hij niet ophoudt met drinken, maar daarmede doorgaat met ijzeren volharding, dan kunnen wij gerust voorspellen, dat het hout voor zijne doodkist reeds is geschaafd en dat de vierschaar ter zijner veroordeeling reeds is gespannen.

Ongelukkige dronkaard ! Hij is begonnen alcoholischen drank te gebruiken onder allerlei schoone leuzen , maar eer dat hij het wist had hij de werkzaamheid van zijne maag bedorven.

De wijngeest toch , zooals ik gisteren avond zeide, ¹⁾ gaat de spijsverteering tegen en veroorzaakt eene overvloedige slijmafscheiding in de maag. Maar bij dit slijm wordt ook het verteringsprincipe of de pepsine afgescheiden en deze verliest dan door den alcohol grootendeels hare kracht. Er ontstaat maagverslijming en ontsteking der slijmvliezen. Allengs komen dan door de herhaalde prikkeling van het slijmvlies maagzweren en kanker te voorschijn.

Dit alles is evenwel slechts het begin van het einde, of liever een deel van het geheel.

Op het voorhoofd van het lichaam des dronkaards staat in vlammend schrift geschreven: met versnelden pas draaft gij naar de groeve der verteering.

De alcohol, welke in de maag is ingebracht, wordt *zeer spoedig onveranderd door de bloedvaten opgenomen* en door het geheele lichaam verspreid. ²⁾ Alle deelen des lichaams worden gevoed door dit gealcoholiseerde bloed, vooral de lever en de hersenen, wijl deze zeer bloedrijk zijn.

Dit gealcoholiseerde bloed begint te stollen en wordt donker van kleur ; de bloedkleurstof scheidt zich van de bloedlichaampjes en wordt in bloedserum opgelost.

Het levensbloed wordt alzoo bedorven.

Daarbij oefent de alcohol eenen nadeeligen invloed uit op de zuivering van het bloed bij de ademhaling.

¹⁾ Zie pag. 34 en vlgg.

²⁾ 1½ minuut na het gebruik wordt deze in het aderlijke en slagaderlijke bloed gevonden. Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 25.

De alcohol, welke overvloedige koolstof bevat, onttrekt een gedeelte zuurstof of levensstof, welke bij de ademhaling wordt opgenomen, aan het bloed. Deze zuurstof of levenslucht maakt de voedingsstof uit de spijsen getrokken geschikt tot voeding en is tot vorming van de spieren onontbeerlijk. ¹⁾ Wij kunnen de werking van het zuurstof op ons bloed niet missen, want hierdoor ontstaat de spierstof, welke noodig is voor de vorming en den groei van onze spieren, dit is: voor onze lichaamskracht.

Een onmatige alzoo bederft zijn levensbloed en doet aan *geheel zijn spierstelsel* te kort. Lichamelijk verzwakt hij. Deze lichamelijk verzwakte is bij ingespannen arbeid spoediger vermoeid dan een ander.

De arbeid, welke de spierstof verteert of ongeschikt maakt tot verdere inspanning, vraagt bloed, dat van zuurstof is voorzien en ook nieuwe vezel- of spierstof om de spieren te herstellen; maar de door alcohol belemmerde spijsvertering, welke minder voedingsstof geeft, en het verarmde bloed, dat minder vezelstof bevat, verhinderen eene gewenschte herstelling van krachten.

Het lichaam van den onmatige is alzoo gelijk aan een huishouden, waar het inkomen verre blijft beneden de gemaakte begrooting, en waarin het huisraad aan mot en roest is prijsgegeven. Een lichamelijk bankroet is allengs te wachten.

Niet gering immers is ook de werking van den alcohol op het *zenuwstelsel* en de *hersenen*.

Aanvankelijk werkt de alcohol opwekkend, maar daarna nederdrukkend.

¹⁾ Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK t. a. p. pag. 18. Ook bij matig gebruik van alcoholische dranken wordt er minder koolzuur uitgedamd; dit blijft voortgaan zoolang de werking van den alcohol duurt. Dr. A. BAER t. a. p. pag. 28.

In den beginne is er een gevoel van behagelijkheid. Het voorstellingsvermogen is geklommen. Het denkvermogen is vlugger. Het zelfbewustzijn is verhoogd. Het gevoel van eigenwaarde is toegenomen. Maar daarna wordt de gedachtengang bemoeielijkt en onzamenhangend. Vatbaarheid voor zinsbedrog is mogelijk.

De bewegelijkheid in de willekeurige spieren is eerst vermeerderd; — van daar het luide spreken en de levendige bewegingen. — Maar spoedig kan de wil de spierbeweging niet geheel meer beheerschen. Men begint te stotteren, te wawelen. De gang wordt onzeker, tuimelend. De beenen willen het lichaam niet meer dragen, zij gehoorzamen den wil niet.

Op dit tijdperk van opgewektheid volgt dat van neergedruktheid.

Het waarnemingsvermogen stompt af. Het denkvermogen is traag. Een geregelde gedachtengang is niet meer mogelijk. Losse gedachten worden onduidelijk uitgesproken. Het bewustzijn verdwijnt. De beschonkene wordt onontvankelijk voor uitwendige indrukken. Hij zinkt slaapdronken ineen. Het leven des gevoels, des willens wordt allengs opgeheven. Het geheele hoofd met al zijne hersenen, alsook het ruggemerg staan onder den verdoovenden en verlamgenden invloed van koning alcohol. ¹⁾

Zoo gaat het den drinker van geestrijke dranken in de verschillende tijdperken van dronkenschap. Bij het eerste glas staat hij op die gladde baan aan wier eindpaal hij omvalt *perinde ac cadaver*. ²⁾

Laat u niet misleiden door die drinkebroers, die daar statig en welgedaan voortstappen. Hunne gezetheid is niet gezond, niet natuurlijk. Wegens hunne belemmerde ademhaling heeft er eene *rijkelijke* en *schadelijke* *vetvorming* plaats.

¹⁾ Dr. A. BAER t. a. p. pag 30, 31.

²⁾ Even als een lijk.

In hun bloed wordt niet genoeg zuurstof opgenomen om de vetdeelen daarin te ontleden, of als 't ware langzaam te verbranden, en nu hoopt zich dat vet in het bloed op en zet zich af in verschillende deelen van het lichaam, waar het niet behoort.

Hierdoor ontstaan *vetlevers*, welke eene *vermindering van galafscheiding* ten gevolge hebben. Door deze vermindering van galafscheiding kan het overvloedige vet niet genoegzaam worden verwijderd, en nu wordt dit overtollige vet in alle deelen van het lichaam afgezet, en ondergaan deze ook eene *vetachtige ontaarding*.

In het algemeen zijn *leverziekten*, die ten slotte in den dood eindigen, geene zeldzaamheden bij misbruikers van sterken drank.

Ook is *vergrooting van het hart* bij hen, die de gewoonte hebben zich te bedrinken, een vast bepaald verschijnsel. ¹⁾

Dat arme dronkaardshart heeft wat te lijden. De alcohol jaagt het bloed door het lichaam, de polsslagen nemen toe en het hart, dat middelpunt des lichaams, wordt, ook door allerlei verstoringen in den bloedsomloop, in klimmende mate tot dwangarbeid veroordeeld. Het wordt afgebeuld en moet eindelijk bezwijken. Te meer wijl de *aderen* door het misbruik van spiritualiën hunne veêrkracht verliezen en aan *verdikking* ja! aan *verkalking* onderhevig zijn. Te meer wijl *keel en longen ziekelijk worden aangedaan* en wegens velerlei oorzaken de ademhaling belemmeren, en wederom de longen daardoor verhinderd worden genoegzaam mede te werken tot zuivering van het bloed en gewenschte zuivering van de stof des lichaams. ²⁾

Ook lijden de dronkaards niet zelden aan *ontsteking en ontaarding*

¹⁾ Dr. A. BAER t. a. p. pag. 66.

²⁾ De drinker verkrijgt zeer spoedig eene schorre stem, die niet zelden in voortdurende heeschheid overgaat. Dr. A. BAER t. a. p. pag. 70.

van de nieren, vooral ook, omdat bij den invloed van geestrijke dranken, allerlei omstandigheden komen, welke deze helpen ontstaan of bevorderen, zooals: slechte kost, onvoldoende voeding, ongezone woning, oponthoud in vochtige lucht, invloed van natheid en zoo al meer.

Maar bovenal hebben — zooals wij reeds bespeurd hebben — de *zenuwen* en de hersenen ontzaggelijk te lijden. Juist op dezen oefent alcohol zijne verwoestende kracht.

Bij het gebruik van alcohol wordt het bloed door de verhoogde werkzaamheid van het hart in groote hoeveelheid naar de hersenen gedreven. Uit de opeenhooping van bloed, vooral wanneer deze dikwijls voorkomt of lang wordt volgehouden, kunnen de jammerlijkste onheilen te voorschijn komen: hoofdpijn, stomphheid, zinsbegoocheling, verlamming, beroerte, krankzinnigheid, wijl het hersenvlies begint te ontsteken en uit te zetten, en de ontaarde bloedvaten van een scheuren. Of wel de hersenen zelve worden aangetast, wijl soms eene ziekelijke vergrooting, maar vooral eene *ongeneeslijke vermindering* der hersenen plaats grijpt. ¹⁾

Wij kunnen nagaan, dat de *oogen* van den onmatige veel te lijden hebben. Bij velen wordt het oog verzwakt ja! als door nevelen geheel verduisterd. ²⁾

Ook is *de huid* van den drinker in geen gewonen toestand. De bedorven bloedmenging gepaard met onreinheid en slechte voeding roepen allerlei puisten en uitslagen te voorschijn. Karakteristiek is de roode puist op den neus van den dronkaard, welke den drager

¹⁾ Dr. A. BAER t. a. p. pag. 86.

²⁾ Het daltonismus of kleurenblindheid dat bij het spoorweg-personeel niet zelden voorkomt, is mede een gevolg van het misbruik van geestrijken drank en van tabak. Dr. A. BAER t. a. p. pag. 90.

als een uithangbord dient, waarop met rooskleurige letters staat geschreven: »hier drinkt men te veel alcohol." Of liever met allen ernst gesproken: »de man, die dit teeken draagt is bezig den schoonsten tempel af te breken en zich zelven als mensch te vernietigen."

Met Salomo mogen wij vragen: Bij wien is wee? bij wien och arme? bij wien gekijf? bij wien het geklag? bij wien wonden zonder oorzaak? bij wien de roodheid der oogen? Bij degenen, die bij den wijn vertoeven; bij degenen, die komen om gemengden drank na te zoeken. Zie den wijn niet aan, als hij zich rood vertoont, als hij in den beker zijne verw geeft, als hij recht opgaat; in zijn einde zal hij als eene slang bijten, en steken als eene adder. Uwe oogen zullen naar vreemde vrouwen zien, en uw hart zal verkeerdheden spreken. En gij zult zijn, gelijk een, die in het hart van de zee slaapt; en gelijk een, die in het opperste van de mast slaapt. Men heeft mij geslagen, zult gij zeggen, ik ben niet ziek geweest; men heeft mij gebeukt, ik heb het niet gevoeld; wanneer zal ik opwaken? ik zal hem nog meer zoeken! ¹⁾

De onmatige zoekt den alcohol, zullen wij hem schenken, van hem eene teug ontvangen, met hem drinken of klinken?

Zegt uw geweten niet: *neen!* Is hij niet, wat lichaam en ziel aangaat, ter dood gegrepen, en alzoo ballast op ieder levensgebied? Zou het niet wenschelijk zijn, als deze man kon tegengehouden worden op zijn heilloozen weg, welke voert tot allerlei misdaad, tot krankzinnigheid, tot zelfmoord? Zou het niet een heerlijke triumpf zijn, als deze man uit de draaikolk des levens kon worden gered?

Voorzeker! En daartoe is maar een afdoend middel: *Onthouding van alle geestrijke dranken.* ²⁾

¹⁾ Spreuken 23: 29—35.

²⁾ Prof. G. BUNGE t. a. p. pag. 24. Dr. DELAUNOIS t. a. p. pag. 71.

Geloofst het vrij, in zijn geweten is hij daarvan overtuigd. Zoo gij hem beluistert, dan zult gij van hem hooren, dat hij den sterken drank vervloekt en het oogenblik verwenscht, dat hij den eersten druppel brandewijn heeft gedronken.

Met woorden kunt gij niet alles bij hem tot stand brengen. Uw voorbeeld moet hem trekken, hem behouden voor zich zelven, voor zijn huisgezin, voor de kerk en de maatschappij.

Vergeet niet, dat de onmatige doorlopend zijn lichaam ja! zijn leven laat doortrekken van alcohol en als mensch ten slotte opgaat in alcohol.

Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK zeide mij eens, dat hij het hoofd geopend had van een drinker die in het krankzinnigenhuis te Utrecht aan *delirium tremens* ¹⁾ gestorven was en dat hij in de hersenpan van dien man gevonden had — een *lepel vol alcohol*.

Hoe vreeselijk! De laatste gedachte van zulk een man of vrouw is alcohol. Te vergeefs klopt zulk eene ziel aan de poort des hemels, waar geene vraag is naar alcohol, maar wel naar het bloed des kruizes.

Mijne Heeren! Laat ons vragen naar den Heer en breken met de drinkgewoonten, welke zulke slachtoffers velt.

Doet het heden. Legt Gods woord niet ter zijde. Het kan morgen in betrekking tot u zelven of anderen te laat zijn.

Denkt aan *Archias* en *Philippus* de Spartanen, die in het veroverde Thebe aan een slempmaal zich te goed deden, terwijl *Pelopidas*, de Thebaan in stilte eene zamenzwering smeedde om hen te dooden. Aan den disch wordt hem door den overpriester te Athene een brief overhandigd, waarin de geheele zamenzwering ontdekt werd.

¹⁾ Dronkaards-waanzin.

Maar de dronken *Archias* lachte en knikte met het hoofd, als de bode hem den brief gaf met de woorden: »Het zijn zaken van gewicht gij moet den brief terstond lezen.»

»Zaken van gewicht voor morgen!» mompelde *Archias* en legde den brief ter zijde.

»Recht zoo!» riep *Phyllidas* zijn gastheer, die in de zamenzwering betrokken was, — »nu is het tijd om te drinken en vrolijk te zijn, ik heb ook danseressen besteld, die zullen terstond verschijnen.» —

De danseressen verschenen al te spoedig. Het waren zaâmgezworenen, die onder vrouwenkleederen den dolk des verraaids verborgen hadden. Deze naderden de jubelende Spartanen, trokken hunne dolken en stieten hen neder.

Legt heden den brief niet ter zijde, welken uwe Koninklijke Hoogepriester uit den Hemel u toezendt: »Zie, ik kom haastelijk; houd dat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme.» ¹⁾

En zoo gij heden waakt en staat, ziet toe dat gij morgen niet valt.

Denkt aan Alexander de Groote! Deze bevond zich op zijne zegetochten in Aziën strijdende tegen Darius met zijn leger in eene zandwoestijn, waar geen water was. Eindelijk vind een ruiter een weinig en brengt het in een helm tot den Koning. Maar als deze zag, dat zijne krijgslieden smachten naar water even als hij, zeide hij: »zal ik de eenige zijn, die drinkt?» en goot het water op de aarde. Als nu de soldaten zulk eene onthouding van hunnen Koning zagen, riepen zij vol geestdrift uit: »Geleid ons verder, wij zijn niet moede, niet dorstig, ook niet sterfelijk, wanneer zulk een Koning ons geleidt.»

Alexander de geheel-onthouder is waarlijk Alexander de Groote!

¹⁾ Openb. 3: 11.

Eenigen tijd daarna is land op land, ook Persiën veroverd. Rustende op zijne lauweren werd Alexander weelderig. Hij gaat leven als een Pers. Op zekeren tijd aan eene smulpartij gezeten durft Klitus, ¹⁾ een trouwe Macedoniër hem te zeggen, dat Philippus zijn vader hem nog overtrof in heldendaden. Op dat woord grijpt de door wijn benevelde Alexander de lans uit de hand van een der trawanten en doodt Klitus. Alexander sloot zich drie dagen en drie nachten in eenzaamheid op zonder iets te gebruiken.

Alexander de wijndrinker was toen wezenlijk klein vooral in eigen oogen.

Wie heden staat, zie toe dat hij niet valle.

Wie den Hellespont en den Granikus overtrekt, kan verdrinken in een badkuip o! neen in een wijnglas.

Wie waarlijk onthouder is, bidde dat hij volharde tot den einde.

Verloochent u zelve om den wil uwer broeders. Laat door alcohol geene zonde gepleegd worden, waaraan gij middellijk of zijdelings medeplichtig zijt.

Weest geneesheer in uwen levenskring.

De geneesheer behoort altijd gereed te zijn, om iederen feestdisch onaangeroerd te laten slaan, als hij bij een drenkeling of een gewonde geroepen wordt. Welk eene blijdschap als hij een mensch gered heeft van den dood.

Weest gij allen bereid om van het banket des levens alleen den

¹⁾ Deze Klitus redde bij den Granikus het leven van Alexander aan den aanvang van zijne zegetocht. In den strijd waagde de jeugdige Alexander zich te veel vooruit en zie! het zwaard van een Perzischen veldheer flikkerde dooddreigend boven zijn hoofd. Doch een slag van Klitus deed arm en zwaard van den Pers tegelijk ter aarde nederstorten.

bedwelgenden beker weg te nemen voor u zelve en voor uw huis. Welk eene voldoening als het u gegeven wordt een zondaar te bekeeren van den weg des doods.

Mijne vrienden! weest geneesmeesters op uwe levensreise. Tracht door geheel-onthouding velerlei kwalen bij onmatigen te genezen en te voorkomen bij u zelve en uw huis. — Ik heb gezegd!

De christelijke jongelingen zongen ten slotte nog een geheel-onthouderslied als antwoord op het gesprokene. Het werd goed, met gloed en moed gezongen. Geen wonder!

Nu en altijd

Uw Vriend C.

Amice!

Gisteren middag werd ik in de gelegenheid gesteld de schilderij-verzameling van den Heer ISRAËL te zien. Deze man is schatrijk en beoefent de kunst enkel uit liefde. Wat hij schildert, dat verkoopt hij niet en geeft hij ook niet weg. Hij laat alle stukken, welke hij vervaardigt ophangen in eene zaal in zijne woning met het doel, om ze na zijn dood aan de stad of aan eene kunstvereeniging ten geschenke te geven onder voorwaarde, dat gezorgd worde, dat zijne schilderijen kosteloos zullen worden ten toon gesteld voor het publiek.

Al zijne kunstgedachten zijn door eene hoofdgedachte bezield en deze is: *onthouding van alcohol*.

Men zegt, dat hij vroeger een matige drinker, zoo als zoo velen, op treffende wijze gewonnen werd voor den geheel-onthoudingsstrijd ¹⁾

¹⁾ Als kunstenaar en vriend eener schoone natuur bezocht de Heer ISRAËL Ierland. Om eene schoone rotspartij goed te zien had hij een jongen Ier tot gids genomen. Na een uur wandelens haalde de Heer ISRAËL zijne jachtflesch met whiskey voor den dag, dronk daaruit en bood dien toen ook aan zijn geleider aan. De jonge man bedankte, op zeer beleefden maar tevens beslist ten toon. Die weigering klonk den reiziger vreemd en hij bood den jongen man geld, als hij eens meeproofde. Een telkens vermeerderd aanbod had geen invloed, tot eindelijk den armen Ier een gouden twaalf gulden stuk tegenblonk. Toen ving zijn lichaam aan te beven, minder door begeerte dan door verontwaardiging, en op vasten

en sedert dien tijd gedwongen werd zijne buitengewone talenten daarvoor geheel dienstbaar te stellen.

Hij is een man begaafd met diep gevoel en groote zielskracht, en predikt op zijne wijze door sterksprekende tegenstellingen.

Zijne schilderstukken als zoodanig zijn waarlijk schoon. De onderscheidene kleuren, ook licht en schaduw zijn naar de eischen der kunst aangebracht. Het geheel leeft en spreekt en trekt u aan ja! houdt u vast, en drukt eene verheffende en zedelijke gedachte diep in uwe ziel. Hij streelt uw oog, hij verheldert uw verstand, of bevestigt uwe overtuiging, hij roert en reinigt uw hart. Hij teekent niet slechts schoone bloemen, kleederen, gelaatstrekken en zoo al

toon en met de natuurlijke welsprekendheid van zijn landaard zeide hij: „Mijnheer, gij weet zelf niet hoeveel kwaads gij misdadig zoekt te stichten. Zoo jong als ik ben, was ik reeds een dronkaard. Menig daalder, die ik als gids verdiende, verdween reeds in de kroeg. Reizigers leerden mij, door dezelfde verkeerde gulheid als u drijft, drinken; en ik verdrank alles wat ik verdiende en, wat bijna nog erger was, ik liet mijne arme oude moeder broodsgebrek lijden. Dat alles is nu veranderd. Vader Mathew heeft mij den drank doen afzweren. In zijne handen heb ik de onthoudersbelofte gedaan en ik zal die houden ook. Ik heb nu een knap daagsch pak, zooals gij ziet. Te huis heb ik nog een veel beter zondags kleed, en mijn oud moedertje heeft alle mogelijke gemakken en wij hebben te zamen het heerlijkste leven. Al dat geluk poogt gij nu door uwe omkooping in duigen te slaan. Door uw goud wilt gij mij een woordverbreker, een mijneedige, een slechten zoon, een dronkaard maken. O Mijnheer! gij weet niet wat gij doet; maar voor al uw goud zal ik geen drop van uw drank proeven.” Nooit te voren had de Heer ISRAËL de zaak beschouwd, zooals het ernstig woord van den jongen Ier hem die zien deed. Hij erkende in hem den held en boog zich voor de macht van zijn geest. Den jongeling de broederhand reikende beloofde hij hem zijn voorbeeld te zullen volgen en wierp als teeken zijner welmeenendheid terstond zijn jachtvlesch in de diepte des meers.

meer, maar geeft voor uw zedelijk leven ook teerkost op den weg. Zijne kunst is in mijn oog de ware. Zij voldoet niet slechts in de hoogste mate aan uw schoonheidsgevoel, maar ook aan uw zedelijk gevoel. Naar den eisch der ware kunst richt de Heer ISRAEL zich tot uw hart als mensch. Zijne kunst is *rein — menschelijk*.

Het was mij een onuitsprekelijk ziels- en levensgenot in die ruime zaal rond te wandelen, waar zoovele meesterstukken waren opgehangen.

Het was een heldere en zonnige dag. Het licht kwam door een glazen venster van boven. Alles was levensgroot geschilderd. De stukken hingen paarsgewijze.

Boven het eerste van het eerste tweetal stond met gouden letters: *valsche vrede*. Dit stelde voor het binnenste van eene herberg vol jolende gasten. Een hunner heeft triumfantelijk zijne porte-monnaie uitgestort op tafel. Hij schijnt uit te roepen: »komt herwaarts: ik zal wijn halen, en wij zullen sterken drank zuipen; en de dag van morgen zal zijn als deze, ja grooter en treffelijker.”¹⁾

Dit was de profetie van een leugengeest.

Boven het volgende stuk stond geschreven: *ware twist*. Alles is hetzelfde gebleven, behalve dat de glazen omgeworpen of gebroken liggen, en de vroolijke aangezichten voor nijdige en hatelijke hebben plaats gemaakt, zooals alleen de alcohol den pauwentrots en de apenzotheid in leeuwenwoestheid kan doen overgaan, en het menschelijke in den mensch kan verdierlijken en misvormen.

No. 3 had tot opschrift: *dolle blijdschap*.

Op deze schilderij zag men een hoop door alcohol opgewonden mannen, die uitdagend op een persoon zien, welke wrokkend van nijd en brandend van toorn zijne wraakgierige oogen op een satirieken

¹⁾ Jes. 56: 12.

plaaaggeest gevestigd houdt. Men gevoelt het, die gesarde is als een vuurspuwende berg, straks barst hij los en brengt hij naar buiten, wat in zijn binnenste spookt en kookt. Straks vliegt hij op, om met ijzeren vuist de flesch op te nemen en daarmede zijn tegenstander de hersenpan te verbrijzelen.

Op den tegenhanger stond geschreven: *stomme smart*.

Hier zien wij denzelfden man, die tot mikpunt diende voor zijne tafelvrienden, maar nu niet ziedend van toorn te midden zijner uitgelatene drinkmakkers. O! neen wij treffen hem nu als veroordeelde in de gevangenis, terwijl hij door zijne gade en zijn kind aldaar bezocht wordt, en de cipier bezig is het slot te doen op het ijzeren hek.

Daar zit hij met afgewend gelaat, met wanhoop in het oog, met vastgesloten mond, terwijl duizend pijnlijke gedachten over zijn mannelijk gelaat zijn uitgespreid.

Daar staat zijne schoone, kloeke, zielvolle gade met een zakdoek voor den mond, als wilde zij de aandoeningen terugdringen, waarvan haar hart overloopt.

Daar staat zij met hare sprekende, heldere oogen, waarachter eene zee van tranen zich schuil schijnt te houden, en waarin niet alleen eene onuitsprekelijke droefheid, maar ook eene onveranderlijke trouw te lezen staat.

En nevens deze zwijgende, maar sterksprekende gestalten staat het 4-jarig kind dat moederlief bij haar kleed vasthoudt. Kinderlijk naief zet dat kind een paar groote oogen op, als ware het een onrustig vraagteeken, als gevoelde het met onbewust instinct: een groot onheil staat mij te wachten. — Die sombere kerker was niet zijne speelplaats; aan vader en moeder had hij op dat oogenblik zoo letterlijk niets. Het arme kind gevoelde zich een wees in gezelschap zijner ouders.

Boven No. 5 las ik: de *zwakheid van den sterken drank*.

Men zag daarop een woesten dronkaard, die alles wat breekbaar was in het huis aan stukken had geslagen en bezig was zijne vrouw, welke hij op den grond had geworpen, een trap in de lendenen te geven met zijn voet, terwijl twee kinderen handenwringend jammeren bij dit ontzettend tooneel.

Boven den tegenhanger prijkte in gulden letteren: de *kracht van het zwakke Evangelie*.

Het was dezelfde binnenkamer, hier waren dezelfde huisgenooten, man, vrouw en kinderen. Maar in- en uitwendig hadden allen eene wedergeboorte ondergaan.

Het huisvertrek werd gekenmerkt door orde, netheid, welvaart. De aangezichten blonken van stille blijdschap, liefde en vrede aan den welvoorzienen disch. Een zwartrok zat ter zijde en wees met den vinger op een boek op den boekenhanger waarop het woord *Bijbel* te lezen stond, alsof hij zeggen wilde: »het Evangelie van Christus heeft door Gods genade hier wonderen gedaan.»

Treffend was ook de indruk der beide volgende kunststukken.

Op het eene stond: *een bloem op het pad*.

Daar zag men het liefste kind ter wereld biddend met gevouwen handjes op den schoot van de allergelukkigste moeder. Welk een schouwspel! Het was een paradijs van moedervreugde en moederweelde. Dit kind is hare hoogste blijdschap en roem op deze aarde. Straks legt zij haar kind ter ruste, en dan droomt zij een liefelijken droom van de schoone toekomst, welke ongetwijfeld voor haren eerstgeborene is weggelegd.

Maar de tegenhanger gaf te lezen: *Een doorn in het vleesch*.

Wij zien weder dezelfde huiskamer, niet op een zonnigen zomeravond, maar op een buïegen herfstdag. De moeder des huizes zit

op dezelfde plaats, maar haar haar is wat grijs geworden en de glimlach der zieleblijdschap heeft plaats gemaakt voor den pijnlijken trek van innig smartgevoel, vooral nu, als zij ziet hoe haar zoon, haar eerst- en schijnbaar eeniggeborene volwassen geworden, als een echte losbol beschonken het vertrek binnenwaggelt.

Al deze stukken werden met gespannen aandacht door mij gade-geslagen, want zij verhaalden waarheid en geschiedenis op eenvoudige wijze. — Zoo was het ook met de beide volgende.

Het een had tot opschrift: *uit vaders glas gedronken* en het andere *door vaders glas verdronken*.

Daar stond een vader, als mensch in zijne beschonkenheid de persoonlijke lafheid en flauwheid, tegenover zijn 11-jarig kind, dat hij dwingt uit zijn glas sterkedrank te drinken, terwijl de moeder, eene rechte zottinne door den drank, met onverholene blijdschap dit akelig schouwspel gadeslaat.

Maar deze knaap is op het volgende als jongeling en ook als drenkeling voorgesteld, die des avonds bij het licht van eene fakkel door den vader herkend wordt. Dronken was hij in het water geloopt en had hij daar een akeligen dood gevonden.

Schoon was de voorstelling van het licht, dat op den verdronken jongeling en den verschrikten vader, als ook op het gelaat van den gerechtsdienaar viel, terwijl deze den diepgeschokten vader aanzag alsof hij zeggen wilde: »als kind heeft hij tegen *zijn wil uit uw glas gedronken*, als jongeling is hij *tegen uw wil door uw glas verdronken*.”

Wonderlijk schoon was ook die lichtmengeling, veroorzaakt door den rossen gloed van de fakkel en het zachte licht der volle maan, die prijkte aan den bewolkten hemel. Die ongelukkige vader stond daar, ter zijde en van achteren nog beschenen door het genadelicht des hemels in den nacht der zonde en des doods. Dat heldere maanlicht weérkaatsing van de zonne der gerechtigheid scheen nog eene

roepstem des hemels, die hem toefluisterde: »het einde is nabij! Laat u bekeeren door den schrik des Heeren. Ach! mocht de liefde Gods in Christus u nog heden doen pleiten op het verbond der genade, u doen bedenken wat tot uwen vrede dient!»

Met veel genoegen had ik bijna 2 uur in dit kunstkabinet doorgebracht. Ik mocht daarna door de goedgunstigheid van den bewaker nog een kijkje nemen in het atelier. Daar zag ik aan den muur nog eene menigte schetsen, welke allen op zijn onderwerp betrekking hadden. Die schetsen verraadden reeds de meesterhand. Twee stukken, die bijna afgewerkt waren trokken zeer mijne aandacht.

De bewaarder zeide, dat boven het een zal geschreven worden: »*Breed is de weg*», en boven het andere: »*die ten verderve leidt*».

»*Breed is de weg!*» Dat behoort boven een stuk te staan, waarop een jonge man en eene jonge vrouw zijn voorgesteld, die luchthartig en lichtzinnig des avonds een huis binnentreden, waarop in vurige letters te lezen staat: *café chantant*.

»*Die ten verderve leidt*» zoo moet het opschrift luiden boven eene andere schilderij. Daarop ziet men dezelfde jonge dochter, maar nu verbleekt, uitgeteerd en in zeer slordige kleeding. Zij bevindt zich nu in eene kamer van hare woning tegenover dat *café chantant*. Een half gekleed kind van eenige weken heeft zij op den schoot. Zij ziet door het venster naar buiten en aanschouwt haren *café-chantant* vriend, die keurig uitgedoscht met eene dame aan zijn arm voorbijgaat. Het ongelukkige schepsel verstijft van schrik en laat, niet alleen door hare verwardheid en ontsteltenis, maar ook met zekere gevoellooze onverschilligheid de arme kleine van haren schoot langzaam op den grond glijden.

Die ongelukkige jeugdige moeder is wellicht waarlijk eene verleide, die onder den invloed van alcohol haar lichaam prijs gaf, en nu, in de hitte der beproeving door de verzoeking van satan, gevaar liep God geheel te verlaten, en hare ziel te verderven tot in alle eeuwigheid.

Gode bevolen door

t. t.

G.

Waarde Vriend!

Mijne belofte heb ik gehouden. Ik heb uwe neven *Johan* en *Frederik* nog eens bezocht en met genoegen een uurtje bij hen doorgebracht. Onwillekeurig sprak ik over de volksvoorlezing van *Dr. ADAM*, alsook over het volksmuseum van den heer *ISRAËL*.

» Het ware te wenschen », zeide ik » dat dergelijke voorlezingen overal des winters werden gehouden, en dat iedere groote stad in het bezit kon komen van dergelijk kunstkabinet."

» Zekerlijk !" antwoorde *Johan*, » de onwetendheid en de gehechtheid aan voorvaderlijke gewoonten is verbazend groot onder de volksklasse ja ! zelfs onder meer ontwikkelde burgers en landbouwers. Deze oefenen hunnen verkeerden invloed uit op de zonen des volks, welke mede op hunne beurt, wanneer zij als militair in dienst treden, hunne wanbegrippen toepassen, of zich klakkeloos laten medeslepen door mannen, die van oordeel zijn, dat in vredes tijd de krijgsman zijn moed behoort te toonen door diep in het glas te kijken."

Ik knikte toestemmend, maar alles was mij nog niet recht duidelijk, dat namelijk de krijgslieden te water en te land in alle omstandigheden alcoholische dranken zouden kunnen missen. Daarom vroeg ik op den man af: » Zoudt gij beiden wenschen, dat ten allen tijde en overal het geheele leger waart gelijk gij : geheel-onthouder ?"

» In dit opzicht zouden wij beiden wenschen, dat allen waren gelijk wij, en wij doen dit met een zuiver wetenschappelijk geweten."

» Wel ! » riep *Johan*, » ik hoop straks als officier van gezondheid bij de marine land en koning te dienen, maar ik verzeker u, ik zou vurig begeeren, dat alle manschappen er in berustten, dat geen druppel alcohol aan boord werd medegenomen als in de apotheek.

In 1695, toen wij zedelijk ons hoogste toppunt reeds hadden bereikt, is men begonnen om dagelijks een soopje sterken drank aan de matrozen op Neêrlands vloot uit te reiken. Die kwade gewoonte bestaat nog. Dagelijks verkrijgt iedere zeesoldaat 5 vingerhoeden jenever. Het moet soms akelig zijn om te zien, hoe sommigen, die genegen zijn tot den drank naar het uur zitten te hunkeren, dat zij een weinig vergift zullen ontvangen, dat, voor den maaltijd gegeven, voor gezonde mannen volstrekt niet noodig is.

» Duizende matrozen zijn bij de Engelsche en Amerikaansche marine, die geheel-onthouders zijn, en zij varen er wel bij waar en wanneer zij ook zwerven op de wereldzee. Hunne gezondheidstoestand is veel beter, hunne geschiktheid om te gehoorzamen is veel grooter.»

» Het doet mij genoegen, » zeide ik, » dit te vernemen. Maar, » zoo vervolgde ik, » is alcohol bij *hevige koude op wacht* dan niet aan te bevelen.»

» In geen geval », hernam *Frederik*. Alcohol verwarmt niet. Dit schijnt zoo te zijn, maar is zoo niet. Onmiddellijk na het gebruik is er voor het persoonlijk *gevoel*, eene verhooging van de lichaams-warmte, maar dit gevoel duurt slechts korten tijd en ontstaat niet door werkelijke vermeerdering der warmte, maar door de prikkeling op de zenuwen in de maagstreek en de verhaasting van den bloeds-omloop. Alcohol houdt de stofwisseling tegen en is daarom nadeelig voor de ontwikkeling van warmte. ¹⁾

» Bij groote koude is geestrijke drank gevaarlijk, wijl dezelve

¹⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 106. Prof. G. BUNGE. t. a. p. pag. 3.

weldra een verdoovenden, neêrdrukkenden en slaapwekkenden invloed uitoefent, en alzoo in het lichaam niet zooveel warmte verwekken kan, als het lichaam aan de koude lucht afstaat, zoodat bedwelming en den dood door bevrozen te wachten staat.”

Dr. HOOKER, arts bij de Zuidpool-expeditie van *Sir James Ross* zegt: Het glas grok is bij groote koude zeer aangenaam, het verwarmt den mond en de ingewanden, maar het doet nooit iets goeds; ¹⁾ de uiterste ledematen worden niet verwarmd, en wanneer ook werk moet volbracht worden, zoo is de spiritus nadeelig; want een kwartier of half uur na het gebruik is men kouder en vermoeider dan voor hetzelfde. Hetzelfde verzekeren *Sir J. RICHARDSON*, kapt. KENNEDY de gezagvoerders der Noordpool-expeditie, welke de Britsche regeering daarna uitgezonden heeft. Het stelsel der geheel-onthouding was bij deze beide ondernemingen met het beste gevolg in praktijk gebracht. ²⁾

» KAREL XII verloor in Rusland 3 à 4000 man door bevrozen, wjl de soldaten verkeerdelijk zich hadden ingebeeld, dat zij hunne verstijfde ledematen door het genot van veel brandewijn warmte en kracht verleenzen zouden en juist daardoor des te zekerder een spoedigen dood veroorzaakten.

» Wie zal de Fransche soldaten van Napoleon's leger tellen, die na den ongelukkigen veldtocht in Rusland door brandewijn hun dood in de sneeuwvelden hebben gevonden. — In het Russische leger is dan ook op marschen in koude streken het gebruik van geestrijke dranken verboden.”

¹⁾ It never did me one atom of good.

²⁾ Dr. W. B. CARPENTER on the use and Abuse of Alcoholic Liguors in Health and Disease. London. 1850. Aangehaald door Prof. SCHROEDER VAN DER KOLK t. a. p. pag. 46, en door Dr. A. BAER t. a. p. pag. 557.

»Krachtige vette spijzen, goede koffij met veel suiker zijn de beste middelen om te verwarmen. Alle deskundigen zegt Dr. PARKES, verwenschen het gebruik van spiritualia zelfs van wijn en bier tegen de koude. De alcohol is in koude te verafschuwen, als het te doen is om zwaren arbeid of groote marschen.»

Ik had vooreerst genoeg van den brandewijn als dienstig tegen de koude. »Maar bij *grootte hitte* tijdens den oogst of in het Oosten», vroeg ik, »is de alcohol dan niet goed om het zweeten wat tegen te gaan? Bij veel warmte hebben de menschen toch last van overvloedig zweeten en van matheid des lichaams.»

»Dat is zoo» hernam *Frederik*,» maar dat zweeten is voor het lichaam zeer weldadig. Het onttrekt aan het lichaam eene groote hoeveelheid warmte. Eene dunne kleeding kan het overvloedig zweeten een weinig tegenhouden en een verfrisschende drank is het beste middel om het lichaam weder genoegzaam van water te voorzien. Maar alcohol is in geen enkel opzicht in groote warmte aan te raden.¹⁾ De alcohol in kleine hoeveelheid bevordert de zweetafscheiding, en grootere giften zijn wegens de latere verlamrende werking zeer te mijden. Vooral in het Oosten, waar ingewands- en leverziekten zoo menigvuldig voorkomen, is alcohol een hoogst gevaarlijk huismiddel. Deskundigen verzekeren, dat onthouding van geestrijke dranken het beste voorbehoedmiddel is tegen de vele ziekten, waaraan de Europeaan in het Oosten bloot staan, zooals moeras- en typhusekoorts.

LARREY merkt op in zijne berichten over den gezondheidstoestand der troepen gedurende den veldtocht in *Egypte*, dat wijn en andere spirituoza in die streken de vreeselijkste gevolgen hebben en prijst derhalve de voorschriften van den Koran, welke het genot van deze dingen verbiedt.²⁾

¹⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 98.

²⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 557.

» Na alles, wat ik van Dr. ADAM en heden gehoord heb, » zeide ik, » zal de alcohol zeker ook door u niet verlangd worden bij zwaren langdurigen arbeid.»

» Goed gezien ! » riep *Johan* op vasten toon, » bij zwaren arbeid hebben onze zee- of geniesoldaten, zoo min als eenig werkman geestrijke dranken noodig.

Aan het paard, dat eene zware wagenvracht tegen eene hooge sluis moet optrekken, geven wij ook geen alcohol.

Goede voeding en gepaste rust zijn voor iederen gezonden mensch de eenige vereischten, om in staat te worden gesteld dagelijks zwaren arbeid te volbrengen of groote marschen af te leggen. Krachtig voedsel wekt op en versterkt, alcohol prikkelt en put uit. Alcohol belemmert het verteringsvermogen en verhindert den arbeider zooveel voedingsstoffen op te nemen als hij tot volvoering van zijn arbeid noodig heeft.

» De brandewijn is een groote bedrieger.»

» Prof. LIEBIG zegt: hij stelt den arbeider in staat door deszelfs werking op de zenuwen de ontbrekende kracht op kosten van zijn lichaam aan te vullen, dien voorraad *heden* te verbruiken, welke volgens de orde der natuur eerst den volgenden dag had mogen worden aangewend. Het is een wissel getrokken op de gezondheid, welke steeds moet worden uitgesteld, wijl hij uit gebrek aan middelen niet kan worden ingelost. De arbeider verteert alsdan het kapitaal in plaats van de renten. Een onvermijdelijk bankroet zijns lichaams staat te wachten.»

» Dr. BAER zegt: de brandewijn dagelijks of meermalen gebruikt is wezenlijk een langzaam maar zeker werkend vergift, dat des te eerder den arbeider de lichamelijke en zedelijke energie onttrooft, hoe meer dezelve de plaats van de gewone voeding inneemt.»

» Bij den arbeid alzoo geen druppel alcohol. Iedere teug doet kwaad, is schadelijk. Duizende proeven hebben dat bewezen. Op

marschen, bij zwaren arbeid zullen de geheel-onthonders blijven staan en volharden, terwijl de mannen van den alcohol weldra blijven liggen of het opgeven.

» Maar in het algemeen is bij allen arbeid water de van God gegeven drank voor zieken en gezonden. Het water verkoelt het lichaam, verdunt en verdrijft de scherpten, vermeedert de huiduitwaseming, drijft schadelijke vochten uit, weert het bederf af, bevordert de spijsvertering en versterkt de maag.”

» Dat wist de beroemde FRANKLIN ook. Toen hij als jongeling in de drukkerij van WATTS te *London* met een vijftigtal andere knechts arbeide, was geen letterzetter of arbeider vlugger of nauwkeuriger dan hij. Doch desniettemin werd hij, vooral in den beginne, bespot, omdat hij niet toegaf aan de schadelijke gewoonte der Engelschen, die het veelvuldig drinken van zware bieren tot onderhoud hunner lichaamskrachten noodzakelijk rekenen. Wel verre van zich door deze spotternij te laten overhalen, toonde hij zijne makkers, bij verschillende gelegenheden, dat hij hen in spierkracht overtrof en trachtte hij hen uit den aard van het voedsel zelve te overtuigen, dat zij van gezond brood en water meerder kracht dan van het bier konden erlangen.”

» Velen volgden zijnen raad op, bleven gezond, waren meer geschikt tot den arbeid en spaarden wekelijks de aanzienlijke som van vier of vijf Engelsche schellingen, dat is te zeggen f 150 's jaars.”

» Wat op de drukkerij goed is, dat geldt ook in het veld en op de zee voor het leger.”

In tijd van oorlog zijn alcoholische dranken vooral te mijden. De gruwelen van den oorlog zijn vreeselijk genoeg, maar komt de alcohol (in den vorm van wijn, bier of sterkedrank) er bij, dan is het einde niet te zien.

» Een *dronken* soldaat was verkoren, om, tegen het bevel van *Titus*, de brandende fakkel te werpen in den tempel te *Jeruzalem*.

» Jenevermoed is lafhartigheid.

» *Simson* was de dapperste van alle soldaten en *Elia* de grootste van alle volksbedwingers, maar deze mannen bogen de knieën voor God en dronken water, toen het er op aan kwam lichaam en ziel boven mate in te spannen en een slag te slaan, zooals geen soldaat of veldheer voor of na hen gedaan heeft.

» Dr. BAER zegt terecht: ¹⁾ In hooger graad is de alcohol verderfelijk voor de militaire tucht en orde, verderfelijker en gevaarlijker dan voor het lichamelijk welzijn van den soldaat. Hij ondermijnt de zedelijkheid van den soldaat, de liefde voor zijne eer en de achting voor zijn beroep; hij vernietigt den goeden geest der troepen in vrede en in oorlog. De alcohol deze wilde demon van onbeteugelden, beestachtigen lust maakt het leger tot eene ontzetting en schrik voor vriend en vijand. De alcohol is de grootste vijand van soldatendeugd.

» Van ganscher harte stem ik in met Dr. PARKES, als hij antwoordt op de vraag, of er in het soldatenleven ook gelegenheden zijn waarbij het gebruik van spiritualiën wenschelijk is: mij dunkt er is slechts een antwoord te geven. Wanneer spiritus het lichaam geene kracht bijzet, hen voor ziekte niet bewaart en ook niet tegen koude en hitte, wanneer hij de werking der hitte meer verzwaart dan vermindert, wanneer zelfs het matige gebruik de misdaden doet toenemen, de tucht bemoeielijkt, wanneer de grootste ongemakken van den oorlog zonder spiritus beslist lichter verdragen worden, wanneer het bewezen is, dat hij tegen moeraskoorts en andere

¹⁾ t. a. p. pag. 107.

ziekten niet beschermd, — dan geloof ik, dat de militaire arts het gebruik van geestrijke dranken in geen enkel opzicht goedvinden kan. ¹⁾

» Uitnemend” riep ik, » terwijl het zoo gesteld is, blijft er niets overig dan als mensch en christen in beginsel aan geheel-onthouding vast te houden en deze met Gods hulp ook toe te passen, zooveel gij kunt.”

» Gij plaatst dus den alcohol onder de vergiften”, zoo vroeg ik verder, » en geeft hem zijne plaats onder de *geneesmiddelen* ?”

» Juist zoo,” zeide Johan, » wij doen dit met de bede, dat God ons wijsheid en liefde moge schenken, om er op den juisten tijd een goed gebruik van te maken. Wij begrijpen Prof. MILLER, als hij zegt: de toediening van den alcohol vereischt eene bekwame en teedere hand. Ook als geneesmiddel moet men voorzichtig met den alcohol omgaan. ²⁾

» Voor zichzelf is hij overtuigd, dat menig geval van hopelooze onmatigheid, voornamelijk ook in de meer gegoede klassen, moet geweten worden aan eene kwalijk geregelde toediening van alcoholhoudende dranken. ³⁾

» In hopelooze gevallen of bij het wegwijnen van de levensvlam schrijft hij onthouding voor. Wijn of brandewijn zoude dan dronken maken. Hij oordeelt, dat de mensch nuchteren van hier moet gaan.

» Prof. MILLER staat in deze overtuiging niet alleen. Voor weinige jaren hebben 250 der beste artsen van Londen en Engeland aan hunne ambtgenooten eene verklaring gericht, waarin zij protesteren tegen het ondoordachte menigvuldige voorschrijven van groote hoeveel-

¹⁾ Dr. PARKES, A. Manuel of practical Hygiene etc fourth edition. London 1873. Churchill pag. 284. Dr. A. BAER, t. a. p. pag. 108.

²⁾ t. a. p. pag. 92.

³⁾ Prof. MILLER. t. a. p. pag. 47, 57.

heden alcohol der arlsen aan hunne zieken, wat in vele gevallen niet weinig bijdraagt, om menigeen in eene onmatige drinkgewoonte te doen vervallen. ¹⁾

» Ja! als bij terugslag hebben anderen te *Londen* een »Temperance-Hospital» gesticht, waarin de alcohol als middel tot behandeling van ziekten geheel is buitengesloten.

» Ook heeft het internationale congres der geneeskundige wetenschappen te *Brussel* in het jaar 1875 eene resolutie genomen, waarin o. a. wordt uitgesproken: dat de sectie oordeelt, dat het gebruik van alcohol bij de meeste zieken beperkt en veeltijds nagelaten kan worden. ²⁾

» Wij gelooven het ook, dat voorzichtigheid in het voorschrijven van alcoholische dranken niet genoeg kan worden aanbevolen.

» Alcohol is geen onschuldig geneesmiddel. Het is geene koepokstof, geen chloroform, welke in de gegevene gevallen altijd en maar voor eens kan worden toegepast.

» Onbedachtzaam voorgeschreven kan de alcohol, als geneesmiddel, soms erger zijn dan de kwaal. Om het lichaam en niet zonder gevaar ³⁾ wat te sparen, worden soms de tijdelijke en eeuwige levensbelangen in de weegschaal gesteld."

Er was licht genoeg opgegaan. Ik had bij mijn bezoek meer ontvangen dan gegeven. Ik gevoelde behoefte mijn hart nog eens

¹⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 564.

²⁾ Ik zeg als eenvoudig ervaringsman hierop Amen! — Verbeeld u een lichamelijk ingezonken JACOB, een bezwijmenden STEPHANUS een ter dood gaande ELIA, JOHANNES D. DOOPER of PAULUS. — Niet waar, dan zegt gij met mij tot koning alcohol: Geestverdoover wat doet gij hier?!

³⁾ Dr. A. BAER. t. a. p. pag. 37.

uit te storten en zeide: » Wel mijne vrienden! welk eene schoone levensroeping is u door de voorzienigheid geschonken. Hoe vruchtbaar aan veel wat goed is kan uw arbeid zijn als christelijk arts te midden der mariniers of onder de krijgslieden in onze *Oost-Indiën*. Uit een geestelijk d. i. echt menschelijk oogpunt is het leven van die arme jongens dor en ellendig, als zij drijven van zee tot zee of zwerven van plaats tot plaats in dat verre Oosten, afgesneden van hunne betrekkingen en vrienden, levende in een kring waar Gods-lastering, zedeloosheid, onmatigheid verheerlijkt worden, als waren deze de goden van den dag. Zij zijn opgenomen in een wilden stroom en moeten voort op den weg van velerlei ongerechtigheid en ellende, als zij door Gods hand niet worden uitgerukt of staande gehouden.

» Mijne vrienden! Uwe aangewezen taak is heerlijk aan het ziekbed van die kinderen des Vaderlands, aan welken onze Nederlandsche vlag is toevertrouwd in den vreemde. Door woord en voorbeeld kunt gij matigheid, rechtvaardigheid en Godzaligheid prediken en voor menigen stervende aan boord of in het hospitaal tot een vader en moeder ja! tot een prediker van eene blijde boodschap zijn.

» Ik sprak onlangs een scheepsdoctor die op reis naar het Vaderland eenen Engelschen matroos aan boord had, welke doodelijk krank werd en zoude gaan sterven. Hij rekende zich verplicht den armen lijder mede te deelen, dat geene herstelling was te hopen en dat hij zich behoorde voor te bereiden, om straks te verschijnen voor den Rechter van Hemel en van aarde.

» Bij die woorden werd de jonge man diep ontroerd en zeide: » Ach! doctor voor mij is er geene zaligheid weggelegd ik heb te zwaar gezondigd.»

» Houd moed!» was het antwoord — » bij God is voor den grootsten zondaar genade te vinden, als deze met oprecht berouw tot Hem

zijne toevlucht neemt. Voor zondaars, die treuren over hunne ongerechtigheid en over hun verderf is God een volmaakte, heilige en rechtvaardige Vader der liefde in Christus Jezus, zijnen Zoon. (Joh. 3: 16.) Christus zoekt het verlorene, Christus roept alle vermoeiden. Wie met een gebroken hart door Gods liefde gedrongen in Hem geloofd, die zal gerechtvaardigd, geheiligd en gezaligd worden.”

» Ach! doctor,” zoo riep de kranke wederom — » ik heb zoo schandelijk overtreden.” —

» Toen deelde deze jeugdige Engelschman, die daar in zich zelven lag als tot den dood gegrepen, mede, dat hij tegen den zin zijner moeder, eene weduwe, het ouderlijk huis had verlaten, om te gaan varen als matroos. Na vele wederwaardigheden was hij eindelijk als matroos op een Hollandsch schip gekomen, en nu lag hij daar als een groot zondaar voor God en voor de menschen, als een ellendige, die den goeden raad zijner moeder met beide handen had in den wind geslagen, die de trouwe liefde zijner moeder met beide voeten had vertreden.

» O! doctor!” — zoo zeide hij — » toen ik heenging, zonder naar hare smeekingen te hooren, en met een ijdel hart mijn zin doordreef, toen bergde mijne moeder nog een Bijbel in mijn koffer: » kind!” sprak zij, » lees dagelijks in dit boek op uwe verre reizen.” — » Doctor! doctor! — de Bijbel ligt nog op den bodem mijner kist, maar nog nooit heb ik een enkelen blik daarin geslagen.”

» De koffer werd geopend; de Bijbel van moeder kwam voor den dag. Het heilig woord Gods werd meermalen gelezen en besproken, en — ongetwijfeld ook op het eenzaam gebed der treurende moeder — door den H. Geest aan het arme zondaarshart levend gemaakt. De ongelukkige zwerveling doorleefde de geschiedenis van den verloren zoon; als een onwaardige zocht hij vrede en genade in Christus, den Gekruisigde, en smaakte hij uren van ongekende

zaligheid op zijn eenzaam ziekbed in gezelschap van zijn scheepsdoctor, die hem den weg gewezen had naar het eeuwige Vaderland.

» Deze troostte den stervende, die in zijn hart schreeuwde om zijne diep gegriefde moeder, dat hij, zoo spoedig hij in *Holland* aankwam, aan zijne moeder alles zoude schrijven; — ook van zijn berouw en van den Bijbel, en hoe hij als een boetvaardig zondaar gestorven was met eene levende hoop op de genade Gods in Christus.

» De jeugdige Engelsman stierf in vrede; verre van de moederlijke woning werd zijn zielloos lichaam aan de zee toevertrouwd.”

» Aan de treurende moeder werd het sterven van haren zoon bekend gemaakt. En weldra ontving de geneesheer en Evangelist van den predikant van het plaatsje in *Engeland*, waar de weduwe woonde, namens haar, een hartelijk dankbaar schrijven voor hetgeen hij aan haren zoon in zijne laatste levensdagen had gedaan.”

» Mijne vrienden! weest goede Engelen voor uwe kranke soldaten. Als de apotheek moet worden gesloten, en de verlatene en eenzame tot den dood gegrepen nergens heulsap vinden kan, o! predikt dan Hem, Die water des levens kan schenken, als alle aardse bronnen zijn uitgedroogd.”

» En al moge uw borst voor uwen stillen arbeid der liefde niet versierd worden met kruisen en ridderorden ja! wellicht uw hoofd met spot en smaad worden overladen. Eén is er, Die u ziet, Eén is er, Die uwe goede werken in zijn naam volbracht, in 't openbaar zal verheerlijken. Welnu de Koning der Koningen leide en volmake U, en doe U in den dag der dagen het nieuwe Jeruzalem aanschouwen waar geen zee, geen spotter, geen vuurspuwende berg, geen alcohol, geen oorlog, geen hospitaal meer wezen zal, want de driemaal Heilige God zelf zal dan alles zijn in allen, die getrouwd waren tot in den dood. En in dat nieuwe Jeruzalem zij er althans

eene enkele ziel die jubelt voor den troon: » Lam Gods! Deze doctor bracht mij door de liefde des Vaders tot den troon der genade.”

Ons afscheid nemen was recht hartelijk. Wees gegroet van *Johan* en *Frederik* en vooral van uwen gelukkigen en oprechten vriend

C.

Geachte Vriend!

Ik heb gisteren den avond in den huiselijken kring van mijnen gastheer doorgebracht. Hij had nog een vriend NEANDER genaamd uitgenoodigd, die mij overvloedig stof heeft gegeven om u weder te schrijven.

Deze was een weduwnaar, nog in de kracht van zijn leven, een lieve christen, die, langs diepe wegen geleid, in de practijk des levens Christus had leeren liefhebben als alles en in allen.

Hij woonde op een eenvoudig bovenhuis. Terwijl zijn zoon, die voor weinige jaren gehuwd was, beneden woonde in de goedbeklante handelszaak, welke deze van zijn vader had overgenomen.

Mijnheer NEANDER is des morgens en des middags op het kantoor van zijn zoon werkzaam, om des avonds geheel vrij te zijn. Vele avonden in de week en vooral den Zaterdag avond besteedt hij, om huisgezinnen te bezoeken in de achterbuurt en vooral dezulken, waar slachtoffers gevonden worden van den sterken drank.

Op eenvoudige wijze heeft de Heer hem daartoe gebracht.

» Op zekeren tijd, » zoo vertelde hij ons, » wandelde ik buiten de stad aan den oever der rivier, en zie, daar werd eensklaps mijne aandacht getrokken door een' man, die in alle opzichten in kleeding, houding en uitzicht een allerellendigst voorkomen had. Ik nader en waarlijk, ik meen hem te erkennen als een man, die vroeger een goed burger was geweest, maar die wegens dronkenschap uit zijne betrekking was ontslagen en van wien ik later niets meer had gehoord.

» Ik naderde hem en vroeg hem: » Zijt gij niet *Jan in de wereld*? »
 » Ja! » zeide hij » die ben ik. »

» Maar man, » zoo klaagde ik, » hoe komt gij hier in zulk een treurigen toestand? Gij dwaalt hier rond als iemand, die niet het goede zoekt. Gij ziet er zoo onheilspellend uit. »

» Ach! » zoo luidde zijn antwoord. » Ik heb geen brood in huis. Ik heb geene kleeding en geene verschooning meer, en nu dwaal ik hier wanhopig rond met de gedachte, of het niet het beste ware, om mij hier in de rivier te verdrinken. »

» Deze man was mij van Godswege als een Macedonische man, die mij toeriep: » kom over en help ons. » Ik moest hier helpen. Deze man was wezenlijk tot iederen dood gegrepen. Hij was op nul gedaald als gedoopte, als burger, als huisvader, als mensch. Dat alles was nu hoofdzakelijk het werk van Koning alcohol.

» Die ongelukkige *Jan in de wereld* verhaalde mij verder zijne geschiedenis.

» Sedert zijn ontslag uit zijne betrekking wist hij geen raad. Hij kwam er eindelijk toe, om met eenige koopwaar langs de huizen te gaan zwerven, en, half bedelende zooveel mogelijk in de tijdelijke levensbehoefte van zich zelve en van zijne vrouw en drie kinderen te voorzien. Maar met dien handel ging het ten slotte niet vooruit. Zijn marsje was eindelijk ledig. Bij de gegoeden der aarde, welke hij reeds zoo dikwijls met schoone beloften had misleid, durfde hij zich bijna niet meer vertoonen. Het huisraad werd tot het laatste stuk verkocht. Iets nieuws ook voor eigen kleeding kon niet worden aangeschaft. Hij schaamde zich, om onder de menschen te komen, en zond zijne jeugdige kinderen uit, om hier of daar wat brood of eenige penningen op te halen.

» Het einde was dat zijn huisgezin gebracht werd aan den rand van den afgrond. Hij had geene wijsheid en geene macht meer

om zich zelven op te richten en de zijnen voor ondergang te bewaren. Zonder geloof in God verviel hij tot wanhoop, en zoude hij onder den invloed des satans tot de grootste zonde, tot zelfmoord, zijn vervallen, als de Heer mij niet als een reddenden Engel uit genade tot hem gezonden had.

» Ik ging met hem naar de kamer, waar hij woonde en daar zag ik niets als een paar stoelen en eene oude tafel; en verder was alles ellende en gebrek, ook bij zijne vrouw en kinderen.

» Hier was alles noodig. Mijne gediensstige schoondochter hielp mij met liefdevolle zorg. Wat kleedingstukken waren spoedig te vinden. Voor een weinig leeftocht werden geene schatten vereischt. Het woord des levens had ik voor niet en konde ik gemakkelijk om niet geven.

» Deze man moest zoo mogelijk door Gods liefde tot zichzelf worden teruggebracht, en met de zijnen aan de kerk en de maatschappij worden teruggeschonken.

» Met geld alleen was hier niets te beginnen. De Heer moest hier alles doen. Wederkeurig moest het Koningrijk Gods en zijne gerechtigheid worden gezocht, dan zoude wederkeurig op Gods tijd alles worden toegeworpen.

» Ik gevoelde mij gedrongen deze menschen menigmaal een bezoek te brengen, hun het Evangelie te verkondigen, hen van goede lectuur te voorzien, als ook van allerlei levensbehoeften.

» *Jan in de wereld* veranderde zichtbaar. Zijne geschikte kleeding werkte eenigermate op zijn zelfgevoel. De aanhoudende zedelijke steun, dien hij van mij ondervond, deed zijnen moed herleven. Op mijn dringend smeeken nam hij het besluit geen drank meer te gebruiken.

» Het was duidelijk, door het gebruik van alcohol was al die jammer gekomen over hem en zijn huis. En door de liefde van Christus

had er, althans uitwendig, eene volslagene omkeering plaats gegrepen.

» De Bijbel kwam op tafel en werd geregeld gelezen. De kerk werd bezocht. De kinderen werden naar de diaconieschool gezonden. Weldra verkreeg hij door mijn invloed een geschikt postje; ook bezorgde ik hem nog wat schrijfwerk, waarmede hij des avonds kon bezig zijn. In een woord: met weinig geld, met geringe moeite en wat liefderijk huisbezoek was daar werkelijk een gewichtig keerpunt in het leven van het geheele huisgezin.

» Ik begreep duidelijk, dat iedere druppel alcohol voor dezen man een doodelijk vergift was, eene dommekracht om hem naar de herberg en eindelijk weder naar het water te duwen. Ik raadde hem dringend aan den Heer te vreezen en te gehoorzamen met zijn gansche hart, als een doodschuldig en verdorven zondaar genade te zoeken in Christus, en vooral om zich geheel te onthouden van allen geestrijken drank.

» Ook begreep ik, dat ik uit liefde tot hem het gebruik van allen alcohol moest vaarwel zeggen. Zouden mijne woorden, welke hem geheel-onthouding oplegden, kracht doen, als nu of dan de alcoholgeur van genuttigden wijn, bier of cognac hem werd toegeblazen? Door mijn adem zoude ik wellicht den man beneveld maken en de stille lust bij hem doen ontwaken naar de verbodene wateren.

» *Verloochen u zelven!*” alzo klonk het woord Gods in mijne ziel. Dat woord ben ik met Gods hulp gehoorzaam geweest, en — zoo als altijd — ik heb daarop heerlijke vruchten inge oogst en voor mij zelven en voor mijne naasten.

» De welvaart, de vrede is in het huis van *Jan in de wereld* wedergekeerd. Hij is waarlijk een ander man geworden. Zijne kinderen beginnen nu al eenig geld te verdienen. Hij zelf leidt sedert dien tijd doorlopend een ordelijk leven, ofschoon het een paar malen is geschied, dat hij nog drank heeft gebruikt.

» Nu en dan vertoon ik hem mijne gedaante, en dan behoef ik niet veel woorden, om hem te houden waar hij staat. Door mijn onthoudingsvoorbeeld heeft mijn woord een onbepaald gezag.

» Door dezen man», zoo ging de Heer NEANDER voort, die er slag van had om in den huiselijken kring u te boeien door zijne mededeelingen, » ben ik onwillekeurig in die buurt nog met andere menschen in aanraking gekomen o. a. met een timmerman, die ook vreeselijk verslaafd was aan den drank. Als hij des Zaterdagavonds te huis kwam met zijn weekgeld, dan gaf hij aan zijn vrouw een zesde deel om huis te houden, terwijl hij het overige voor zich zelven behield. De Zaterdag avond en de gansche Zondag werden door hem in de herberg of op zijne legerstede doorgebracht.

» 's Maandags morgens ging hij met loome schreden naar zijn werk en ook daar wist hij, als er nog drinkpenningen voorhanden waren, zijne gezellen te verleiden, om jenever te laten halen. 's Morgens om 10 uur ging het glas daar lustig rond, en kreeg ook de krullerjongen, een knaapje van 14 jaar, zijn behoorlijk deel.

» Wel! wel!» — zoo riep de Heer NEANDER — » welk eene moeite heb ik met dezen man gehad. Hoe menigmaal moest ik als vrederechter tusschen hem en zijne vrouw optreden. Bij allerlei twist en tweedracht was hij tegenover zijne zachtmoedige vrouw een heftig man ja! nu en dan had hij lust om haar te verlaten en te gaan zwerven, voor eigen rekening brood zoekende bij de groote werken. Met het formulier van het huwelijk voor mij herinnerde ik hem aan zijne belofte, waarmede hij eenmaal aan God beloofd had zijne vrouw nimmer te zullen verlaten.

» Mijne woorden hadden goeden invloed, hij bleef bij vrouw en kinderen.

» Ontelbare avonden heb ik hem na zijn arbeid bezocht en met hem gesproken. Als hij mij zag, dan was hij mak en verdroeg hij de

strengste woorden, welke ik tegen hem zeide. Goede dagen heeft hij nu en dan beleefd, terwijl hij in zijne ledige uren niet weinig genoeg had in de nuttige lectuur, welke ik hem bezorgde. Rust, vrede en zegen heerschten in zijn huis soms wel een half jaar lang. Maar wonderlijk, eensklaps gebeurde het, dat dan schijnbaar een booze geest over hem vaardig werd. Drie weken achtereen leefde hij dan in bandeloosheid en dronkenschap voort. In die dagen was hij niet te temmen. Tot dat eindelijk de verdiende spaarpenningen weder waren doorgebracht en allengs weder eene ordelijke levenswijze werd begonnen.

» Verderfelijk was voor dezen man het open zijn der kroegen 's Zondags morgens. Gewoon om als arbeider vroeg op te staan, zocht hij 's Zondags morgens de buitenlucht. Zijne ledigheid was hem dan een duivels oorkussen, want onwillekeurig werd hij alsdan soms getrokken naar de herberg. — O! die borrel in den vroegen Zondagmorgen was dien man zoo noodlottig. — Het wordt tijd, dat er eene wet kome, dat nergens 'smiddags voor 12 uur worde getapt en vooral niet des Zondags. — Moge de tijd eens aanbreken, dat er geene gelegenheid meer zij om sterkendrank te koopen, maar dat deze geplaatst worde waar hij behoort, namelijk in de vergiftenkast van den apotheker.

» De man heeft onder vallen en opstaan nog jaren geleefd. Hij is eindelijk rustig in zijn huis gestorven, omringd van vrouw en kinderen. In zijne laatste levensdagen (die verkort werden door kanker in de maag als straf op zijne onmatigheid) stelde hij alleen zijn vertrouwen op de genade van Christus. Naar den mensch gesproken houd ik mij overtuigd, dat de Heer mij gebruikt heeft, om dezen man te bewaren voor een ellendig einde ja! om hem te doen ingaan in die rust, welke God voor de zijnen bereid heeft van voor de grondlegging der wereld.

»Ik begrijp, hoe zalig het zielsgenot is van den zendeling, die een heiden tot Christus brengt en aanschouwt, hoe deze bij Christus in vollen vrede sterft; alsook, hoe groot de blijdschap is van den geneesheer, die een blindgeborene, door de kunst hem van God geleerd, de oogen opent en dezen de juichkreet hoort slaken: »ik zie!» terwijl deze dankbaar zijne handen kust. Voorwaar! niet minder aandoenlijk zijn mijne ervaringen onder mijne dronkaards, die gedoopte heidenen, die tot den dood gegrepenen, als zij door woord en daad uitroepen: »aan uwe bediening der verzoening heb ik van Christus wege door God de rust te danken, welke ik heden stervende smaak.»

»De kinderen van den overleden timmerman werden voor ondergang bewaard. Zij zijn allen nuttig werkzaam en onderhouden hunne goede moeder, die met dankbaarheid herdenkt, dat de liefde van Christus in haar huis groote zegeningen heeft aangebracht.»

Met groote belangstelling luisterde ik naar den Heer NEANDER. Als hij sprak, dan luisterde een iegelijk, klein en groot.

Ik dacht zoo bij mij zelve: eenvoudige dorpbewoners, die hunkeren naar het leven in eene groote stad, weten waarlijk niet aan hoeveel verzoeken zij zich blootstellen. Van den vroegen morgen tot diep in den nacht heeft de boosheid overal hare netten uitgespreid. In deze groote stad is het eene dagelijksche kermis met al de ongerechtigheden, die gewoonlijk daaraan zijn verbonden.

Intusschen verblijdde ik mij met den gelukkigen Heer NEANDER, en begripende, dat hij niet zelden te vergeefs het net in de wateren van deze stad uitwierp, zeide ik hem: »Gij hebt zonder twijfel ook van teleurstelling te spreken bij uw liefdewerk.»

»Uit den aard der zaak», antwoordde hij. Daar zijn menschen, bij welke men zich in geen schitterenden uitslag mag verblijden. Maar al kan de zondeboom niet geheel worden uitgeroeid, zoo is het snoeien van de grootste takken toch altijd voordeelig. De kwade

vrucht vermindert en de gewassen, welke er bij slaan, verkrijgen meer ruimte en licht.

» Onbeschrijfelijk zwaar is de strijd van den slaaf van den sterken drank, om zich zelven te verloochen en de verleiding overal wederstand te bieden. De verzoeking zit hem tot in de toppen van de vingers en huist als rheumatiek in alle geledingen der maatschappij; ja! tot in den slaap gunt de duivel hem geene rust.

» Opmerkelijk was hetgeen mij gisteren een wonderlijk en waarachtig bekeerde dronkaard, die vroeger zelfs een hevigen aanval van delirium tremens doorstaan heeft, mij mededeelde. Hij zeide: ik droomde, dat iemand tot mij kwam met een glas, waarin zich zeker vocht bevond. » Drink hieruit » werd hem toegeroepen, » dat is goed voor u. » Doch nauwlijks had hij eene kleine teug in den mond, of hij werd gewaar, dat het jenever was. Terstond spuwde hij het uit, en werd hij alleen door den wansmaak van jenever zoo misselijk, dat hij daarvan begon te braken. ¹⁾ De H. Geest werkte ten goede, wat de booze geest ten kwade had gedacht. Daarom dringt de liefde van Christus mij, om vele aangevochtenen door zeven booze geesten, met woord en voorbeeld en voorbede te hulp te komen. Een enkel mensch kan hier veel, maar niet alles. Het zoude wenschelijk zijn, dat alle Godsdienstleeraars, alle onderwijzers van alle scholen, alle ouderlingen en diakenen hier tegen deden wat zij konden, en dat in iedere stad een dronkaards-toevluchtsoord werd opgericht. Voor sommige menschen toch is het een dringend vereischte voor zekeren tijd uit hunnen werken levenskring te worden uitgerukt.

» Niet iedere huwelijksband is eene gezegende. Er zijn mannen en vrouwen, welke niet weten met elkander om te gaan. Ook zijn er vrouwen, welke hunne echtgenooten het leven verdrietig maken

¹⁾ Hoe treurig, dat *allerwege* geesten rondgaan, welke den *Nazireërs* alcohol te drinken geven.

door heftigheid, slordigheid, verkwisting en overtollige weelde. Waarlijk menige vrouw is voor den man, al is hij ook welwillend, een struikelblok.

» Menige man vindt soms geen te huis. Daar zijn vrouwen, wier huisgezin altijd in wanorde ligt, die menigmaal verzuimen het eten ter bestemder tijd gereed te hebben, en den Zondagmorgen in een hel veranderen, als de man geen schoon goed vindt of bespeurt, dat hier een knoop en daar een band ontbreekt.

» Gezegend de man, die eene vrouw heeft van den Heer, welke voor hem bidt, hem dient en niet veel houdt van een » lekker slokje.”

» Ik ken zulke vrouwen, die er op studeeren, hoe zij haren man uit de kroeg zullen houden, en haar te huis zoo lief en zoo aangenaam mogelijk maken. Zij hebben in huis altijd een goed boek met platen, eene schoone pijp en een zakje beste tabak, ook een mandje met goede zure appels, of eene of andere versnapering of lekkernij, waar manlief veel van houdt.

» Maar helaas! zoo zijn alle vrouwen niet.

» In ernst christelijke vrouwen uit den beschaafden stand mochten even als Mevr. WIGHTMAN en andere, wel eens rondgaan om sommige huismoeders in liefde hare heilige roeping voor oogen te houden.

» En daarbij is het volk schromelijk onkundig wat de waarde of liever de onwaarde van alcoholische dranken aangaat, en hebben slechts weinige menschen het woord zelfverloochening in hun levensboek opgeteekend.

» Ook zijn er niet weinig instellingen, waar de directeur of opzichter geen nauwkeurig toezicht houdt, en waar dagelijks de jeneverflesch lustig rondgaat.

» Van waar zal de slaaf van den sterken drank, die in zulk een kring verkeert, kracht verkrijgen, om zich boven de plagerijen en

geweldenarijen van zijne makkers te verheffen? Als God hem niet wonderlijk bijstaat, dan kan hij uit den toovercirkel niet komen, dan durft hij niet te weigeren. Een enkel glas op zijn kantoor of in zijne werkplaats genuttigd is hem de dood. Want zal de dronkaard worden terecht gebracht en voor Gods Koninkrijk of althans voor zijn huisgezin worden gewonnen, dan moet hij alle alcoholische dranken onverbiddelijk ter zijde zetten.

» Er zijn patroons en heeren, die hun volk zoeken te trekken en aan te moedigen door sterken drank te beloven of toe te dienen. Wie weigert wordt uitgelachen of ter zijde gezet. Een dronkaard, die zwak is in zichzelf, gaat onder zulk een arbeid verloren.

» Tegen de zonde der onmatigheid is er in onze wetenschappelijke en veelzins bedorvene eeuw maar een redmiddel, en dat is: dat alle dienaren van de Kerk en alle ambtenaren van den Staat nu als noodzakelijk geneesmiddel voor de groote volkskwaal der onmatigheid voor zich zelve en voor hun huis de geheel-onthouding aanvaarden, en vrijwillig en openlijk hiervan getuigenis afleggen door het dragen van een blauwen knoop.

» Waartoe toch moet dagelijks de wijn- en bierflesch rondgaan? Onze klassieke en geniale Prof. DONDERS staat in ons midden met de uitdrukkelijke verklaring: ik kan mij met geene mogelijkheid overtuigen, dat het dagelijksch gebruik van wijn en bier voor den gezonden mensch aanbevelenswaardig is!') De dichters, die in opgetogenheid den wijn bezongen, de geleerden, die het geurig vocht aanprezen, zij lielden eenzijdig het oog op de primaire werking, die zich 't duidelijkst openbaart, terwijl de secundaire zich in eene duurzame gemiddelde daling naar geest en lichaam verbergt; of zouden matige hoeveelheden wijn op eene andere wijze werken, dan volle

1) Prof. F. C. DONDERS. Grondslagen eener algemeene voedingsleer. Gebr. CAMPAGNE. *Tiel* 1852, pag. 105.

bekers van welker verderfelijken invloed de treffende bewijzen maar al te menigvuldig zijn. ¹⁾

» Ach! mochten alle menschen uit liefde tot God en hunne naasten als tot zich zelve toch nalaten, om uit gewoonte wijn- of bierflesch voor den dag te halen; mochten allen den goeden strijd strijden tegen zooveel, wat vloekt tegen de wetenschap ja! tegen alles en allen.

» Gij hebt gelijk” sprak onze waardige gastvrouw. » Mij dunkt het zal heerlijk zijn, mocht ooit zulk eene levensverandering tot stand komen, deze te mogen beleven en daaraan te hebben medegewerkt.”

» Inderdaad” riep de Heer NEANDER uit, » van de distels en netels, welke overal groeien weten wij genoeg, maar op dit veld zijn bloemen te plukken en vruchten in te oogsten.”

Hij werd warm toen hij dit zeide. Onwillekeurig stond hij op van zijne zitplaats en vervolgde: » mijne zaligste levensuren heb ik in mijn eenvoudigen stillen liefdearbeid moge doorbrengen.

» Er is een man, zekere *Piet Hartoplong*, die nog leeft en eertijds buitengewoon roekeloos was in zijne dronkenschap. Hij ging dan met zijne makkers eene weddenschap aan om 3 borrels, wie den zwaarsten vloek kon zeggen. Dit vloeken geschiedde evenwel niet ten volle door hem. Op hem was *cum grano salis* van toepassing wat die stille en zachte man, welke, als hij dronken was, steeds zich een kwaadaardig vechter betoonde, antwoordde op de vraag van MEVR. WIGHTMAN: » hoe dat toch kwam” — die man antwoordde: » zie! Mevrouw, dat was *ik* niet maar de *drank*.” ²⁾

Op mijn aanraden bezocht hij 's avonds in eene kermisweek de

¹⁾ Prof. F. C. DONDEERS. t. a. p. pag. 107.

²⁾ MEVR. J. B. WIGHTMAN. Uit de achterbuurt. Mededeelingen eener predikantsvrouw. Uit het Engelsch door C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA pag. 92.

kerk. De prediker had tot tekst Ezechiël 21: 9 en 10. Hij liet van Ps. 26 het 4de en 5de vers zingen, en toen deze versjes werden afgelezen, toen wist onze *Hartoptong* zich niet te bergen. Hij dacht, dat is op mij gemunt, ieder ziet mij aan en roept: »gij zijt die man!»

» Genoeg, van dat uur werd die man door God zelf krachtdadig in het hart gegrepen. En nu is hij zichtbaar een wonder van Gods genade. Hij is later elders gaan wonen en heeft mij jaren achtereen geschreven. Het is de moeite waard de brieven van dien oprechten man eens door te lezen. Men ziet hem groeien van bloesemknop tot vrucht, van kleine onrijpe tot rijpe, volwassene vrucht.

» De dronkaard-vloeker van weleer is nu een welgesteld man, *jure* voorganger in het gezelschap zijner vroomen vrienden. Hij is een oprecht man, een uitverkorene des Heeren.

» Zoo leeft er nog een man, zoo ging de Heer NEANDER voort, niet op aarde, maar in den Hemel bij zijn Jezus, dien hij liefhad, ook in zijn stervensuur. Deze man verwoestte alles door misbruik van sterken drank. Niet zelden begon hij te drinken reeds vroeg in den morgen. Zijne zonde was hem nu en dan een zware last. Hij treurde er over. Hij bad om verlossing. Hij worstelde om bevrijding. Alles te vergeefs.

Ofschoon ik geen voorstander ben van eene belofte te teekenen, zoo beproefde ik in mijne radeloosheid toch met hem ook dat middel. Met tranen in de oogen werd de belofte geteekend en toch hij zonk weër in. Dit duurde geruimen tijd, tot dat hij eindelijk in hevigen graad door een delirium tremens werd aangegrepen. Zijn leven hing aan een draad. Hij herstelde boven verwachting. En nu, grootelijks verzwakt en uit de bedrijvigheid des levens weggerukt, was die afzondering voor hem als een asyl of toevluchtsoord door God zelf hem gegeven. Dat delirium tremens was hem eene weldaad Gods.

» Zijn brave vrouw had geheel zijn hart. En nu, ontwend aan den drank, werd hij door hare wijze zorg, en vooral door Gods genade, geheel daaraan onttrokken.

» Hij heeft nog eenige jaren geleefd, geen druppel drank meer gedronken. Als een waarachtig bekeerde dronkaard, als een verlorene door het bloed des Lams triumfeert hij nu in den Hemel, waar de alcohol is buitengesloten en waar de H. Geest is alles en in allen.”

Wij spraken nog te zaâm tot verre over middernacht. Wij waren het onderling goed eens met hetgeen SPURGEON de geheel-onthouder gezegd heeft: dat, zoo iemand meent te staan, hij toezie dat hij niet valle; als ook: dat, wie alle drankgebruik mijdt zich nooit in een toestand zal brengen, waarin beneveling van zijn brein hem zijn maat doet vergeten en meer gebruiken dan hij anders gewoon was. ¹⁾

Ook begonnen wij iets te verstaan van dat rijke woord van Jacobus (5: 20): dat wie een zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, eene ziel van den dood zal behouden, en menigte der zonden zal bedekken.

Moge de gansche wereld worden als de Heer NEANDER, opdat er vrede zij op aarde.

Met vredegroet

Uwe C.

¹⁾ Stem der liefde. Mei 1888, pag. 7.

Amice!

De tijd van mijne terugkomst nadert, maar voor mijn vertrek wensch ik u nog mede te deelen, dat ik gisteren avond gekerkt heb onder het gehoor van Ds. PAULUS. Het was biduur voor de zending. De kerk was niet geheel vol. Doch bij zulke gelegenheden moet men wegeu en niet tellen. Ik zag uwe neven, Dr. ADAM, de Hh. ISRAËL en NEANDER, eenige jongelingen van de geheel-onthouders-vereeniging, als ook mijn Amerikaan met den blauwen knoop in den jas.

Opgewekt door het *zien* van zulke *mannen*, die door hunne verschijning reeds zoo welsprekend waren zonder woorden, genoot ik onder den voorzang reeds onuitsprekelijk veel. Het was Ps. 143 : 10.

Ds. PAULUS trad op. Hij was een man in de kracht van zijn leven, slank van gestalte, doodsbleek met gitzwart haar, met nog al scherp geteekende trekken, maar toch met iets kinderlijks en trouwhartigs in het oog, waaraan men onmiddellijk den Christen kon onderkennen.

Na een kort voorgebed, waaronder ik in mijne onwaardigheid wegzonk, en met blijmoedig geloof ook weder alles in mijn Jezus zocht en vond, gaf hij zijne tekst: *Spreuken* 24: 11. Red degenen, die ter dood gegrepen zijn, want zij wankelen ter dooding zoo gij u onthoudt.

Eene rijke tekst, zoo begon hij, te rijk voor een enkel uur.

Ter dood gegrepen zijn alle onbekeerden, is de geheele menschen-

wereld in zooverre deze leeft buiten Christus en niet wedergeboren is door den H. Geest.

Iedere mensch is door zijne levensvereeniging met Adam tot iederen dood gegrepen.

De geheele menschheid is in zedelijken zin een gewonde, die ligt te zieltogen op het slagveld; een drenkeling, die worstelt in de golven van de zee; een verloren zoon, die zijne erfenis doorbrengt, om straks gansch beroofd tot iederen dood te zijn gegrepen.

Van nature zijn wij allen verdoemelijk voor God, kinderen des toorns, dood in zonden en in misdaden.

In dien algemeenen zin wenschen wij dit woord thans niet op te vatten, maar wij zullen thans stil staan bij een deel van dat geheel en wel bij de slachtoffers, welke door Koning alcohol worden neêrgeveld, en u *opwekken tot zelfopofferende liefde jegens de slachtoffers van den alcohol.*

1°. Menigvuldig zijn de slachtoffers van den alcohol.

2°. Redt ze, gedreven door de liefde Gods.

3°. Zoo gij u liefdeloos onttrekt, dan gaan zij ook door uwe schuld verloren.

1°. *Menigvuldig zijn de slachtoffers van den alcohol.*

Als wij beginnen met vader NOACH, die den wijn leerde bereiden, dan worden wij onmiddellijk gewaarschuwd: gebruik den wijn niet als een levensdrank gij krachtvolle NOACH, gij vurige CHAM! De wijn, als zoodanig genuttigd, ontbloot uwe naaktheid en maakt u een spotter. De wijn is geen drank voor den gezonde, maar eene artsenij voor den zwakke. ¹⁾

De wereld is doof voor die roepstem Gods. Treurig vooral in

¹⁾ Prof. F. C. DONDEERS t. a. p. pag. 107.

onze dagen is het misbruik, dat van den alcohol door alle standen en beroepen in alle landen der wereld gemaakt wordt. ¹⁾

Overall is gelegenheid om zich te vergiftigen en te bedwelmen door allerlei moorddadige dranken. Door de gewoonte wordt de alcohol voor sommigen eene behoefte vóór, bij en na den disch.

Ik vraag bij dat alles in alle oprechtheid met de hand op het geweten: is dat nu waarlijk een eten en drinken ter eere Gods?

De gevolgen blijven dan ook niet achterwege. In Nederland worden jaarlijks f 40.000000 (zegge veertig millioen guldens) alleen aan sterken drank besteed, terwijl in klimmende mate stroomen van bier en wijn worden gedronken. De eenvoud en de nuchterheid van het volk gaan spoorloos weg. De karacters, de groote mannen worden zeldzamer. De oppervlakkigheid, de lichtzinnigheid, de ontevredenheid nemen toe. Er verschijnt een geslacht, dat, reeds gealcoholiseerd ²⁾ op den moederschoot, in weelde en zingenot wordt grootgebracht en meer en meer vervreemdt van huiselijkheid en goede zeden.

De wereld wil bedrogen worden. Dit weet koning alcohol, die waarlijk staat in den dienst van den leugengeest. »Gij zult niet sterven» riep Satan tegen moeder Eva, en werkelijk zij meende, dat de vrucht goed was om verstandig te maken.

»Gij zult wijs, vroolijk en krachtvol worden, hier is »aqua vitae,» hier is de ware levensdrank.» Zoo roept de leugenaar bij den gevulden beker. En waarlijk de bedrieger *schijnt* gelijk te hebben.

¹⁾ Dr. CAUDERLIER, bestuurder van de Ligue patriotique contre l'alcoolisme, deelt mede dat in België op 10 huisgezinnen of 43 personen één herberg of koffiehuis gevonden wordt. Axelsche courant, 6 October 1888.

²⁾ De alcohol, die onveranderd in het bloed is opgenomen komt ook in de melk en werkt onmiddellijk op de hersenen van den zuigeling. Dr. A. BAER t. a. p. pag. 48 en 111.

Bij de eerste teug *meent* men helderder te zien en in sterkte te zijn toegenomen, maar weldra komt er verduistering en verslapping, en het geweten zegt: »ik ben veelzins beroofd; beter is het den beker met aardschen kunstdrank niet te drinken.»

Ongelukkig is evenwel de mensch, welke onder deze satanische betoovering blijft. Hij kan ijveren voor de vrijmaking van alle slaven en luide jubelen: »wij leven vrij, wij leven blij», — in waarheid is hij een slaaf van den alcohol, die steeds vuriger moet worden begeerd, steed overvloediger moet worden gedronken.

Ellendig is de mensch, die daaraan verslaafd raakt, hij is tot den dood gegrepen naar lichaam, ziel en geest op ieder gebied des levens, voor tijd en eeuwigheid.

Ontelbaar zijn de Adamskinderen, die zich zelve zedelijk vermoorden door den beker met alcohol op te nemen, en die zich langzaam lichamelijk vermoorden door denzelven dagelijks al grooter en grooter te ledigen; die het huisgezin, waar vrouw en kinderen wegkwijnen zonder verzorging of opvoeding, misvormen tot een distelveld ja! tot een voorportaal der hel. ¹⁾

Nevens deze landgenooten hebben wij een blik te slaan op de heidenwereld.

Maar waar zullen wij beginnen en eindigen, wanneer wij de liefhebbers van den alcohol als roofvogels, hardvochtig en hebzuchtig zien uitgaan in de wijde wereld om winst te behalen.

Wij zien in 1839 Engeland den Chinezen, die in het godsdienstige al onverschillig genoeg zijn, een oorlog aandoen om opium in te voeren, wat de Keizer van China niet wilde.

¹⁾ Prof. F. C. DONDEERS. Is het niet overbodig den toestand van vergiftiging te schilderen, die met een zedelijken zelfmoord begint en met een lichamelijken zelfmoord eindigt. t. a. p. pag. 99.

Wij hooren, dat Nederland millioenen trekt door het verpachten van opiumkitten, waarin de Javaan zich in alle opzichten komt verderven. ¹⁾

Wij vernemen, dat op ieder zendingsgebied baatzuchtige handelaars de jeugdige christengemeente door hunnen brandewijn onberekenbare afbreuk komen doen.

Voorwaar! de brandewijn veroorzaakt, dat menig Neger in West-Afrika vrouw en kinderen, ja! zelfs zijne vrijheid daarvoor prijsgeeft. ²⁾

Onberekenbaar is de verwoesting, welke door den alcohol onder de inwoners op Tahiti, op de Sandwichseilanden en overal elders aangericht wordt. ³⁾ Helaas die invloed is, in vereeniging met andere oorzaken zoo verderfelijik, dat wij kunnen spreken van *wegstervende* volken. ⁴⁾

Wegstervende zijn de *Zwarten* in Australiën, de *Maoris* op Nieuw-Zeeland, de *Kanaka's* op de Hawaï-eilanden, en vooral de *Indianen* in Noord-Amerika, voornamelijk door misbruik van alcohol, dat vergift, dat door Europeesche handelaars met list of wel ter sluiks wordt ingevoerd.

Arme Indianen in Noord-Amerika!

Van 14.000000 zijn zij geslonken tot 2.000000. Die edele natuurschepselen zijn door den blanken man steeds verder opgedrongen naar het westen, en als volk tot den dood gegrepen, vooral door den alcohol, het *vuurwater*, zoo als zij denzelfen noemen.

¹⁾ Een noodkreet andermaal aangeheven door P. JANSZ. rustend leeraar. Stemmen voor waarheid en vrede. Maart 1888.

²⁾ JOSEPH SCHLIER, *Missionsstunde* II pag. 91.

³⁾ Prof. W. HOFFMANN. Merkwaardigheden uit de geschiedenis van de vestiging en uitbreiding des Christendoms in verschillende werelddeelen pag. 145—148, 165—168.

⁴⁾ JOSEPH SCHLIER, t. a. p. V pag. 201, 212, 244—248.

Dat vuurwater beviel hen aanvankelijk niet. Zeer natuurlijk, want alcohol is geen voedsel of lekkernij voor den gezonden mensch. Maar zij beproefden het meermalen. Het vuurwater begon te smaken, zij gingen het begeeren en konden het drinken eindelijk niet meer laten.

Ziet de Indiaan de brandewijnflesch bij den handelaar, dan geeft hij daarvoor zijne schoonste dierenhuiden, ja! ten slotte alles wat hij bezit. Dan drinkt hij zoolang als hij nog heeft, en zijne vrouw en kinderen drinken dan met hem. Alzoo worden geheele huisgezinnen slaven van den brandewijn. De eene familie steekt de andere aan en eindelijk worden geheele stammen slachtoffers van den alcohol. ¹⁾

Als hijena's sluipen de drankverkoopers rond. Zij reizen met hun vergift de Indianen na, die al verder en verder worden opgedrongen, want drinkt een Indiaan alcohol, dan is hij met alles, wat hij heeft, de gewisse buit van den gewetenloozen mammondienaar. ²⁾

Slechts een voorbeeld uit velen. ³⁾

In 1832 reisde een schoolmeester in Canada en moest een

¹⁾ JOSEPH SCHLIER. t. a. p. I pag. 59, 68. Zelfs de schoolkinderen worden soms stelselmatig tot dronkenschap verleid.

²⁾ De Hoogleeraar W. MOLL schetst in zijne kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming, deel I pag. 20, volgens TACITUS de zeden der oude Germanen en zegt o. a.: „Dag en nacht over te drinken achtte niemand schande, en onder de dronkaards was veel getwist, dat zelden met scheldwoorden, meermalen met doodslag afliep. Gaf men hunnen drinklust toe, door hun voor te zetten zooveel zij begeerden, dan achtte de Romein hen ligter te verderven door hunne eigene ondeugd dan door wapenen.” Hij vraagt in eene noot: wie denkt hier niet aan het „fire water”, waarmede de Europeanen menigen stam der roodhuiden in Amerika uitroeiden?

³⁾ Tafereelen uit de geschiedenis der zending onder de Heidenen, uitgegeven door de Calwer-vereeniging pag. 350, 351.

onderkomen zoeken. Hij vond een jongen man en zijne vrouw in de ruime hut, die in alle opzichten van welvaart getuigde. Hij werd gastvrij ontvangen, op visch, hertenvleesch en gekookte maïs ontvaard. Ook des morgens bij het ontbijt toen forellen werden opgezet knielde de jeugdige Indiaan neder, en sprak het morgengebed. De jeugdige Indiaansche gastheer had op eene Engelsche volkplanting het Evangelie leeren kennen; hij was een man, die verstand paarde aan vlijt en daarbij een afschrik had van geestrijke dranken. Hij kon door jacht, visscherij en suikerbereiding overvloedig in zijn levensonderhoud voorzien. Ja! hij bezat een aardigen voorraad pelzen, welke hij nog niet wilde verkoopen, omdat hij voor het heden verder geene behoefte had.

In den zomer van 1834 zocht onze schoolmeester zijn vriendelijken gastheer weder op. Maar hij bespeurt dat de zomerwigman is verlaten en dat er rook stijgt uit de ongezellige winterwigman tusschen de rotsen. Hij treedt binnen. De man is afwezig. De vrouw zit bleek, vermagerd, uitgehongerd en half naakt in eene walgelijke vuilnishoop, beneveld door den alcohol.

Huisraad, kleederen, sieraden alles was verdwenen. Weldra kwam ook de man in ellendigen toestand aanwaggelen, zichtbaar naar lichaam en ziel neêrgebogen.

Deze deelde mede, dat hij in 't voorjaar van 1833 zijne pelzen bij den pelshandelaar had gebracht om die te verkoopen. Brandewijn werd ingeschonken. Maar hij bedankte. De pelshandelaar wist hem op te houden en hem een glas appelmost te doen drinken, dat hij sterk met brandewijn had aangemengd. Dat steeg hem naar het hoofd. Een tweede, een derde glas volgde weldra, en nu was de brandewijn drinkende Indiaan geheel in zijne macht.

Drie weken bleef de man in zijn huis en moest al zijne kostbare pelswaaren achterlaten. Hij keerde terug met eenige linten en strikken en een flesch brandewijn.

Nu begon de vrouw ook te drinken, en werden allengs sieraad, huisraad, kleederen en jachtgereedschap voor brandewijn verkocht.

De onderwijzer sprak een goed woord en gaf bij het afscheid een thaler om meel te koopen. Na twee uren komt hij evenwel terug, daar hij gedrongen werd hem nog krachtiger in het hart te grijpen.

De Indiaan was intusschen uitgegaan en kwam niet terug.

De onderwijzer doet onderzoek bij den meelhandelaar en verneemt dat de Indiaan met den daalder bij dezen was gekomen, en voor $\frac{1}{2}$ thaler een flesch brandewijn en voor $\frac{1}{2}$ thaler zes pond meel gekocht had. De flesch brandewijn werd geledigd en toen hij om zijn meel vroeg, werd hem voor zijn meel een tweede flesch brandewijn aangeboden. Ook deze dronk hij uit en daarop was hij, volgens de eigene verklaring van den pelshandelaar, zoo dol en vol, dat men hem de deur uitwerpen moest.

Er werd onderzoek naar hem gedaan, en men vond hem, weinige schreden van dat huis, dood op zijn aangezicht liggen. — De arme vrouw werd door de genaderijke voorzienigheid Gods nog gered.

Bij de kennis van zulke daadzaken kan zeker niemand, die nog eenig menschelijk gevoel heeft, zonder ontzetting en geschoktheid den klaagtoon en de bede lezen, die voor meer dan dertig jaren de Indianen aan het Rijsmeer uitten:

» De vijf dorpen Alnwick, Rice Lake, Mud Lake, Sogog en Credit, zijn alles wat er van de Mississaugie-Indianen overgebleven is. Redt ons! Gij, onze blanke broederen, redt ons!"

» Voor langen tijd kwaamt gij tot ons en badt ons om eene plaats, ten einde uw wigwan daarop te bouwen. Wij gaven u een stuk gronds, zegt zelve of het een dankenswaardig geschenk was! Wij bidden u, om ons van een vijand te bevrijden, dien wij zelve niet bedwingen kunnen; hij is ons evenals alles, wat van den blanken man komt, veel te sterk af. Wij beminnen ons land en onze haard-

steden en strijden tegen den indringer, die onze have ons ontnemen en ons land verontreinigen wil; maar onze gelederen worden hoe langer hoe dunner, onze doodvijand dringt verwoestend, vernielend, verpletterend als overwinnaar naar het Westen.

» Mijne blanke broederen! konde de zielen der doode Chippeway's en Mohawks, die door het vurige water gestorven zijn, uit het land der schaduwen te voorschijn komen en zich voor de deuren der brandewijnverkoopers legeren, van de Rotsstad af tot aan de bronnen van het Groote Meer zouden steden en dorpen dicht opeengedrongen vol zijn van de bleeke ellendigen, die niet meer rood, maar verzengd zijn van de blauwe vlammen. Zij zijn geene krijgslieden meer, de totums hunner vaders zijn hopeloos verloren! Op de wateren ziet men nergens eene kanoe meer, die de golven ploegt, of de vlucht van een adelaar in de wolken. Zoo sterft de arme dronken Indiaan uit. Zijne kanoe drijft den stroom af, verpletterd door het gift, dat de blanke man gebracht heeft. Zijn geest zweeft in eene sombere wolk rond. Hij is weg! Wie bekommert er zich over? Na weinige winters zal ons geheele geslacht verdwenen, verstrooid, verzwakt, verstompt, vertwijfeld zijn! Wie bekommert er zich over!

» Geeft ons onze wouden en ons wild terug! Geeft ons onze wigwans en de dapperheid onzer vaders weder!

» Redt ons! Gij onze blanke broederen, redt ons! Een wegstervend geslacht smeekt het u! Bluscht de blauwe vlammen, die ons verteren! Gij kunt het." ¹⁾

2°. Redt ons! Gij kunt het!

Ja! *Redt degenen die ter dood gegrepen zijn, gedreven door de liefde Gods.*

¹⁾ Tafereelen uit de geschiedenis der zending onder de Heidenen, uitgegeven door de Calwer-vereeniging pag. 408 vlgg.

Arbeidt aan de dronkaards met welken de Heer u in aanraking brengt.

Een enkele jongeling, of jonge dochter kan voor een geheel huisgezin tot een rijken zegen zijn gelijk Jozef voor het huis van Potifar.

Onberekenbaar groot kan de invloed zijn van opzieners en armverzorgeren in de gemeente, van onderwijzers op allerlei scholen, van geneesheeren, kunstenaars, dichters en dienstbaren.

Ook de kranke op het ziekbed kan nog bidden: »Heer! bekeer gij den zondaar, red gij den Indiaan!»

Doet wat gij kunt!

Predikt, zooals de goede Herder het verloren schaap *roept*, dat daar dwaalt in de woestijn onder het gehuil van den wolf.

Zoekt met het oog der liefde, gelijk de vrouw *ziet* naar den verloren penning, die vertreden ligt in het slijk.

Reikt den hulpbehoevende de hand der redding, gelijk de Vader de *armen uitbreidt* voor den verloren zoon, dien hij had *geroepen* door zijn woord en *gadesloeg* met het oog zijner barmhartigheid en genade.

Laat de liefde van Christus u dringen. Vergeet het niet, dat er in den Hemel blijdschap is voor de Engelen Gods over iederen dronkaard, die zich tot God bekeert. Vergeet ook niet, dat hij wie hervormer wenscht te worden en zielen te redden van den dood, beginne met zichzelf, bidde dat er plaats kome voor Jezus en hij lust hebbe in een heilig, genadig, Godegewijd leven des geloofs.

Wie den dronkaard zal bekeeren neme als stelregel: dat Christus is de Almachtige in Hemel en op aarde, en ook, dat geen dronkaard wordt gered, tenzij hij zelf zich onthoude van allen geestrijken drank.

Daarom, verloochent u zelve met den dronkaard, worstelt en strijdt met den dronkaard.

Begint, zoo gij een christen zijt, met God in het verbond te treden, dat gij geen geestrijken drank zult drinken, tenzij alleen ter eere Gods en tot waarachtig heil van uwe naasten.

Strijdt voor u zelve en voor uwe huisgenooten.

Geloof mij, zulk een christelijk gezin van geheel-onthouders kan door Gods goedheid den steen gelijk zijn, welke in het water geworpen al grooter en grooter kringen veroorzaakt, die eindelijk breken op het strand; — zoo ook kan zulk een huisgezin beweging en leven wekken, dat voortwerkt tot aan den jongsten dag.

Getuigt in uwen levenskring door woord en daad, door handel en wandel.

Hebt den moed een blauwen knoop te dragen in uw kleed, opdat gij *gedenkt en gedenken doet, dat alle Adamskinderen de roeping hebben Gods wil te doen en in oprechtheid en heiligheid voor zijn aangezicht te wandelen.* ¹⁾

Laat de liefde van Christus u dringen om allen alles te worden, zoo als Paulus deed. Hij werd den Jood een Jood, den Griek een Griek.

Die liefde is nog dezelfde. Bijv: in 1732 vertrokken de Hernhutters *Leonard Dober* en *David Nitschmann* naar het eiland St. Thomas. Zij lieten zich als slaaf verkoopen, om aldus het Evangelie onder de Negers te kunnen prediken.

Ook in onze dagen gaan de Hernhutters als geneesheeren en Evangeliepredikers naar de steden der melaatschen in Zuid-Afrika en in Suriname, om zich met de melaatschen te laten opsluiten hun leven lang. Als de poort achter hen is dicht gevallen, zijn zij als levende melaatschen begraven in die stad en komen nooit meer daarbuiten.

¹⁾ Num. 15: 37—41.

Zoo dringt de liefde die trouwe broeders om slaaf te worden met de slaven, melaatsch met de melaatschen, opdat Christus gepredikt worde en zielen gered worden van den dood.

Dringe de liefde van Christus ook ons om met den dronkaard een dronkaard te worden.

Wie den dronkaard zal bekeeren, die worde geheel-onthouder. Gij kunt niet anders. De nood wordt u opgelegd.

Geen dronkaard is te redden, als met terzijdestelling van alcoholischen drank.

En waarom zouden wij zulk een nietig offer niet willen brengen om een gebondene te helpen vrij maken, die naar lichaam en ziel is geketend en soms met tranen worstelt om vrij te komen.

Wat zullen wij den Heer Jezus zeggen, als Hij ons eenmaal vraagt: wat hebt gij voor Mij gedaan?

Hoe treurig als wij dan geen beker vergift hebben willen ter zijde zetten, om een ter dood gegrepene te willen redden, die een vloek was voor vrouw en kinderen.

Vergeten wij evenwel niet, zoo wij ons aangorden tot den strijd, vooral Markus 9 te lezen. Daar zegt de Heiland (v. 29): dit geslacht kan nergens door uitgaan dan door *bidden* en *vasten*.

Wie den strijd aanbindt tegen Satan hij kome vastende d. i. met zelfverloochening, met wereldverzaking, met geheel-onthouding in het geloof d. i. in den naam des Heeren.

In Markus 9 lezen wij ook van den vader, die als een zwakgeloovige tot Jezus kwam biddende voor zijn zoon en zeggende: (v. 17). »Ik heb mijn zoon tot u gebracht, en (v. 22) zoo gij iets kunt, wees met innerlijke ontferming over *ons* bewogen en help *ons*.” Help **ons!** — Zoo moet het zijn met al uwe medezondaren. Gij moet met den dronkaard mede leven, mede lijden, mede strijden.

Met innerlijke ontferming moet gij bewogen zijn, als ware zijn nood uw nood, zijne zonde uwe zonde.

Onze eenige Heiland is hierin voorbeeld en voorganger. Hij lijdt en sterft voor ons. Hij is Plaatsbekleeder ja! zelfs Plaatsvervanger, opdat Hij de zijnen alles zoude worden.

Die Heiland worde of zij alles *in* u.

Hij worde of zij een almachtige Jezus *door* u.

Voorwaar! dan zal de Heer wonderen werken. Dan zullen dronkaards worden bekeerd.

En al kunt gij persoonlijk de Mauri's of de Indianen niet voor uitsterfing bewaren, gij kunt bidden: Heer! stoot arbeiders uit, Heer! zegen de zendelingen!

Duitsche, Amerikaansche, Engelsche zendelingen werken onder de Indianen. Er zijn christelijke gemeenten van Indianen, waar brandewijn en ontucht zijn afgeschaft, waar de geboorten toenemen, en waar het zwervend leven voor het ordelijke leven der landbouwers heeft plaats gemaakt. ¹⁾

3°. Een rijk gezegend werk is de liefdearbeid onder de slachtoffers van den alcohol en van allerlei zonde. Redt ze! Gij kunt! Want zoo gij u onthoudt wankelen zij ter dooding, zoo gij u *liefdeleloos onttrekt*, maakt gij u *zedelijk schuldig aan broedermoord*.

Dan zijt gij den Priester en Leviet gelijk, die voorbijgaan, terwijl de uitgeschudde man in zijn bloed ligt te wentelen.

Weest barmhartig ook jegens u zelve, want alcoholische dranken zijn zeer spoedig nadeelig voor uwen omgang met God, voor uwe trouw in uw beroep, voor uwe zedelijkheid.

¹⁾ JOSEPH SCHLIER t. a. p. V pag. 261.

Dr. WARNECK und Dr. GRUNDEMAN. Missionsstunde. Band II. Zweite Abteilung, pag. 220—225. Ein Sonntag unter Rothäuten.

Zoo gij bespeurt, dat de alcohol over u begint te heerschen. Haast u om uws levenswil. De alcohol is als een bloedwreker, die u achtervolgt, totdat hij u gevelt heeft. Vlucht als arme zondaars tot de vrijstad, welke Jezus is.

Ziet hem niet aan dien beker met bedwelmend vocht, zoo hij u ergert om het Koningrijk der Hemelen in te gaan en het eeuwige leven te grijpen. Werpt hem op den bodem der zee.

Doet dat ook uit liefde tot den naasten. Met vasten en bidden alleen kunt gij uwen broeder of zuster redden uit de kaken der hel. ¹⁾

Waarlijk er zijn slaven van den sterken drank, die worstelen om van hunnen tyran bevrijd te worden, maar hunne gealcoholiseerde ziel roept dwingend om alcohol, hunnen vijand en moordenaar.

Strijdt *voor* en *met* dezulken. Laat het bij u worden: om des dronkaards wil is de nood mij opgelegd geheel-onthouder te zijn. Wee mij! zoo een druppel alcohol mijne lippen bevochtige. Wee mij! als ik door mijne drinkgewoonte mijnen broeder verhinder om in te gaan.

De liefde van Christus is toch zoo machtig. ²⁾

Ik las onlangs van eene liefdezuster, die bij een kind waakte, dat leed aan eene besmettelijke keelziekte en ademde door eene zilveren buis. De buis geraakte vol met ziektestof. De liefdezuster ziet, dat het kind zal bezwijken. — Wat zal ze doen? — De liefde dringt om het verstopt buisje ledig te zuigen en het kind gelegenheid te geven, om te blijven ademen.

O! gedenkt wat de Heiland voor u deed in Gethsemane, als zijne ziel geheel bedroefd is tot den dood toe, en verder op Golgotha waar

¹⁾ Mark. 9: 18b. De Apostelen, welke dat toen niet deden, hebben niet gekonnen.

²⁾ 1 Cor 8: 13.

hij zich voor ons zonde liet smaken; en ook, wat gij als rentmeester doet voor hem? ¹⁾

Te beklagen zult gij zijn, als gij in den dag der dagen gered zijt, als een brandhout uit het vuur, maar door uwe genotzucht verhinderd zijt een enkelen dronkaard, als een parel te mogen voegen in de kroon van Christus. Integendeel, als gij door uwen slordigen levenswandel en door uwe onverschilligheid wegstervende huisgezinnen en uitstervende volkeren van uwe zijde hebt verhinderd om in te gaan.

Beproeft u nauw voor het oog des Heeren, die al uwe werken kent en alleen den Overwinnaar zal kroonen. ²⁾

Wat moet Hij de Alwetende van u getuigen in betrekking tot den alcohol en de slaven van alcoholische dranken?

Weet Hij, dat gij genegen zijt tot den wijn? Ziet! dan zijt gij in zijn oog de rechte opziener niet in uw huis of in de gemeente, dan zijt gij niet de ware verzorger zijner weezen en weduwen; want zedelijk verstorvene weezen en weduwen zijn de kinderen en vrouwen van den dronkaard, de heidenen in Afrika, Amerika en Azia.

In de weegschaal des Heeren wordt gij dan te ligt bevonden. Dat roept Hij u toe door den Apostel Paulus, ³⁾ van wien wij niet lezen, dat hij bij zijne gevaren te land of ter zee, of bij zijn verblijf in de gevangenis alcohol noodig had.

Leefde Paulus in onzen tijd, naar mijne heilige overtuiging zoude hij beslist de zijde der geheel-onthouders kiezen, maar ons tevens vermanen: »Broeders! wacht u voor eigengerechtigheid. Het koninkrijk Gods is niet het onthouden of het gebruik van spijs en drank, maar vrede, liefde en blijdschap door den H. Geest.»

¹⁾ Matth. 24: 49—51.

²⁾ Openb.: 2 en 3. 2 Tim. 2: 5.

³⁾ De brieven aan Timotheus en Titus.

Den Apostel Paulus mij voor te stellen, met een glas alcoholischen drank in de hand om dezen te drinken uit gewoonte of lekkernij, is mij in alle oprechtheid gesproken *zielkundig onmogelijk*, want Christus was zijn leven, en Lukas, de medicijnmeester was zijn vriend.

Strijdt den goeden strijd en bedenkt dat een enkel mensch veel vermag.

Een Jona keerde Ninevé om. Een Elia gaf Baal eene doodelijke wond.

En zoo gij strijdt, houdt moed en weest geduldig.

Jezus, die door Jeruzalem uitgeworpen was, kwam na zijne opstanding in Jeruzalem terug met het »vrede" op de lippen.

Houdt moedt! In en door Jezus is de overwinning gegeven en verzekerd.

Hoe heerlijk in zijn naam het kruis te dragen. Hoe zalig eenmaal na uwen dood, al was het maar door eene enkele ziel, in den Hemel met gejuich te worden ontvangen. Hoe liefelijk, al was het maar een enkele verlost, die eenmaal bij uw graf kon getuigen: hier ligt een lieveling Gods, die om Jezus wil zooveel goeds deed als hij kon.

Geloof mij de Indianen en Negers gaan ons voor.

In eene voorstad van Sedan een half uur buiten de poort staat op het kerkhof een zwart kruis, waarop in 't Fransch te lezen staat: *de goede zwarte doctor*.

De man, die daar rust is een neger geweest, die als arts in de omgeving van Sedan de verwonde soldaten, vooral de Beiersche en ook vele andere hoodlijdenden in den omtrek aldaar zich aangetrokken heeft, totdat hij ten laatste in den dienst der barmhartigheid zijn leven heeft verloren.

Zijn naam is doctor DAVIS.

Oorspronkelijk woonde hij als kind met zijne geheele familie in

Afrika, maar werd geroofd en als slaaf verkocht op het West-Indisch eiland Bardabos. Hij geraakte weldra vrij. Hij werd als negenjarige knaap gedoopt en kwam later in Engeland, ik weet niet hoe.

Deze gedoopte neger had den Heer Jezus lief, en zijne liefde tot den Heiland vergezelde hem op al zijne schreden.

Door een getrouwen dienstknecht des Heeren in Londen werd hij als kind opgenomen, en als deze zijne uitstekende gaven leerde kennen, zond hij hem naar de Hoogeschool, waar hij in de geneeskunde zoude studeren. Hij studeerde goed en had ook lust om zijne jongelingsjaren den Heer Jezus te wijden, dien hij lief had.

Na volbrachte studie werd hij als geneesheer aan een hospitaal te Londen geplaatst. En even 28 jaar oud als professor der heilkunde beroepen aan het Bartholomeus-hospitaal te Londen.

Nauwelijks heeft de 28-jarige DAVIS zijne benoeming tot professor verkregen, of hij leest de beschrijving van den vreeselijken nood rondom Sedan. Zoo spoedig onze jonge DAVIS dit gelezen heeft staat zijn besluit vast: hij geeft zijne schitterende stelling op en spoedt zich naar dit oord van ellende.

In September 1870 komt hij bij Sedan. Nacht en dag deed hij wat hij kon om in allen lichamelijken nood te voorzien, maar hij bad ook voor en met de zieken en zorgde voor goede lectuur. — Hij heeft zijnen Jezus, dien hij vurig liefhad, getrouw beleden in woord en wandel.

Het gebeurde wel, wanneer Beiersche artsen in die streek een kranke reeds opgegeven hadden, dat hij dikwijls nog raad wist. Geen wonder. Hij stond met zijn Jezus in levendige gebedsgemeenschap en hij zou niets doen zonder den Heer daarover gevraagd te hebben. — De Beieren hadden hem waarlijk lief. Als zij den goeden zwarten doctor maar bij zich hadden, dan waren zij gerust en tevreden.

Hij trok weldra van plaats tot plaats. Hij liet soep koken voor het arme landvolk, waaronder er waren, die door brand alles verloren hadden.

Hij arbeidde weldra in het hospitaal te Sedan onder poklijders. Hij zelf werd door de pokziekte aangetast. Zijne ziekte nam hevig toe. Hij werd geheel blind en aangegrepen door zware koortsen.

Als men hem vroeg of zijn toestand hem niet zwaar viel, was zijn antwoord: » Neen! ik heb God lief, ik heb God lief.»

Als een ander hem zeide: » gij zijt ziek lieve broeder! de Heer heeft zijne hand zwaar op u gelegd, maar zijn arm blijft u ondersteunen, » antwoordde hij snel: » o! ja en dat is genoeg, dat is genoeg.» — Daarop vouwde hij de handen op den borst en zeide: » ik wil nu ook slapen.»

Het was zoo, hij sliep in en was binnen weinige oogenblikken daarboven bij zijn Heer. Het was den 27 Nov. 1870, dat de getrouwe knecht des Heeren in den dienst voor zijne broeders zijn leven overgaf.

De soldaten en de bewoners der omstreek klaagden als ware er een vader gestorven.

Bij zijne begrafenis werd hij meer geëerd dan eenige burger van Sedan. De Burgemeester van Sedan riep den raad te zamen en sloeg voor, uitgenoodigd of niet, het lijk grafwaarts te geleiden. Hij verzocht om de gunst eene slip van het lijkkleed te mogen dragen. Sedan liep uit, als ook alle dorpen in den omtrek. Fransche en Duitsche soldaten gingen in vrede naast elkander. De Duitsche commandant had de poorten van Sedan laten openen, ofschoon dit zelfs bij de begrafenis van Duitsche officieren niet geschiedde. Drie Evangeliedienaren een Engelsche, een Duitsche en een Fransche spraken aan zijn graf, ook de Burgemeester van Sedan sprak een woord van dank: » Vaarwel! Doctor Davis!» zoo riep hij ten slotte uit, terwijl al de aanwezigen daar stonden met de tranen in de oogen, —

» vaarwel of liever tot wederziens! wanneer namelijk God eenmaal over ons, zij het ook van verre, een einde beschikt gelijk aan het uwe.”

In de lente van 1871 zag men een groote optocht het kerkhof van Sedan naderen. Het waren de vrouwen en kinderen uit de omgeving, bij welke zich ook vele mannen hadden aangesloten. Zij droegen hunne beste Zondagskleederen. Zoo ging het naar het kerkhof; en als de menigte daar aankwam, zocht men het eenvoudige zwarte kruis van den goeden Doctor op. Dit kruis versierden zij met bijzonder schoone grafkransen, terwijl op iederen krans den naam van een der dorpen uit de omstreek geschreven stond. Zij hadden hunnen weldoener niet vergeten en wilden hem hunnen dank bewijzen, ook nog na zijn dood; ja! waarlijk de gedachtenis van den rechtvaardige blijft in zegen.

De asch van dezen goeden zwarten Doctor, een neger, een echte zoon van Cham ruste in vrede. ¹⁾

Zijn voorbeeld worde door ons nagevolgd.

De Heer geve ons vele geneesheeren, die naar Oost en West uitgaan, en zoo leven en lieven, dat ook de zwarte broeders en kleurlingen gedrongen worden een kruis op hun graf te zetten met het opgeschrift: *de goede blanke doctor*. Hij geve, dat nu en altijd door Hem van ons allen kan worden getuigd: » *zij doen wat zij kunnen*.”

Laat ons heengaan als Dr. DAVIS, opdat eenmaal bij ons graf, al is het slechts eene enkele ziel moge getuigen: door Jezus heb ik aan u het behoud mijns levens te danken. Opdat wij te zaam in den dag der dagen iedere kroon mogen nederwerpen aan de voeten van Jezus en dankbaar mogen juichen: Gij hebt ons Gode gekocht door uw bloed. Gij hebt ons koningen en priesters gemaakt tot in alle eeuwigheid. Amen!

¹⁾ JOSEPH SCHLIER. *Missionsstunde*. IV pag. 109.

Amen! ik mocht dat zeggen ook op het gebed, dat daarop volgde.

Bij het heengaan zocht ik mijn Amerikaan nog een enkel woord toe te spreken. Hij zelf dreef mij naar de kerkeraadskamer en wachtte op Ds. PAULUS. Toen deze naar buiten kwam greep hij zijne hand en zeide o. a.: »Dominé! hartelijk dank voor het gesprokene. In Nederland wordt het Evangelie van PAULUS, het Evangelie der zelfverloochening in verhouding tot de slachtoffers van den alcohol, ik wil gelooven uit onkunde en ongewoonte, op dergelijke wijze zoo weinig verkondigd. Het ware te wenschen, dat de toekomstige predikers leidslieden hadden als SPURGEON den geheel-onthouder, en getrouw hunne volgelingen mochten zijn.»

Ds. PAULUS stond in gedachten, en zonder eigenlijk te antwoorden aan mijn Amerikaan, sprak hij zijn eigen denkbeeld uit en zeide: »Mijn broeder is Professor in de theologie, ik zal hem eens vragen, of de alcohol-kwestie niet een plaatsje verdient in de practische theologie. Wie weet" maar hij werd in de rede gevallen door den koster, die hem toeriep: »Dominé! er staat eene vigelante voor de deur, gij wordt buiten de stad verwacht bij een stervende zieke.»

Met mijn Amerikaan had ik al wandelende nog een belangrijk gesprek over den vloek van onze drinkgewoonten, alsook over Openb. 12: 11. En zij hebben hem overwonnen door het bloed des Lams en door het woord hunner getuigenis; en zij hebben hun leven niet liefgehad tot den dood toe. (Hand. 20: 24. Luk. 14: 26.) Ook schonk hij mij een boekske: *Koning dood en zijne dienaren*. Een getuigenis uit Afrika, met eene narede door J. H. GUNNING Jr. Over een en ander later als ik tehuis kom.

Gode bevolen door uwen u toegenegenen

C.
